

MENIGHETSRÅDSMEDLEMMER OG MENIGHETSRÅD I DEN NORSKE KIRKE

Ulla Schmidt

KIFO NOTAT NR 1/2011

KIFO
Stiftelsen Kirkeforskning

©KIFO Stiftelsen Kirkeforskning 2011

ISBN 978-82-92972-17-5

e-post: kifo@kifo.no

<http://www.kifo.no>

1 FORORD

Menighetsrådene har en viktig status og funksjon i Den norske kirkes ordning. Lov om Den norske kirke slår som kjent fast at soknet er den grunnleggende enhet i Den norske kirke, og fastsetter menighetsrådet som det organ som treffer avgjørelser og opptre på vegne av soknet. Menighetsrådene er dermed også en grunnleggende enhet i Den norske kirkes valgte rådsstruktur. Likevel fins det lite kunnskap både om dem som er medlemmer i disse rådene, hvordan rådene arbeider, og hvordan de fungerer innenfor Den norske kirkes demokratiske struktur. Denne undersøkelsen skal råde bot på noe av denne mangelen. Den skal si noe om hva som kjennetegner dem som er medlemmer av menighetsrådene i Den norske kirke, hva som motiverte dem til å stille opp for dette arbeidet, hvordan menighetsrådene arbeider og hva medlemmene syns om arbeidet, hvordan de vurderer innflytelsen de har på ulike kirkelige forhold, og hvordan de trives med dette vervet.

Undersøkelsen er gjennomført på oppdrag av Kirkerådet, som også har finansiert den. Til grunn for rapporten ligger en spørreundersøkelse gjennomført blant menighetsrådsmedlemmene i et utvalg menigheter i Den norske kirke. Vi vil benytte denne anledningen til å takke alle dem som tok seg tid til å besvare undersøkelsen, og til å takke ansatte i de aktuelle menighetene for helt nødvendig hjelp med å videreformidle undersøkelsen til rådsmedlemmene. Takk også til Sissel Vartdal, Siv Thompson og Hilde Vormeland Rø i Kirkerådet for initiativet til undersøkelsen, konstruktive innspill og hyggelig samarbeid underveis.

Forskningsassistent Sivert Urstad har utført de fleste av statistikk-kjøringene og forsker Pål Ketil Botvar har bistått med råd og tips underveis. Ulla Schmidt har utarbeidet prosjektet metodisk og innholdsmessig og skrevet rapporten, og er ansvarlig for eventuelle feil og mangler.

Prosjektet er meldepliktig etter Personopplysningsloven og ble tilrådd av Personvernombudet for forskning NSD, 08.11.2010.

Oslo, 25. januar 2011

Ulla Schmidt,

KIFO

INNHALDSFORTEGNELSE

1	Forord	3
	Sammendrag	9
2	Innledning.....	13
2.1	Problemstilling og formål	13
2.2	Metode, data og utvalg	14
3	Hvem er menighetsrådsmedlemmene?.....	19
3.1	Sosial bakgrunn	19
3.2	Religiøs og kirkelig bakgrunn	25
3.3	Lokal forankring.....	30
3.4	Annen frivillighet	32
3.5	Motivasjon for å stille til valg	33
3.6	Oppsummering.....	35
4	Tidsbruk og prioriteringer i menighetsrådet og blant medlemmene	37
4.1	Tidsbruk	37
4.2	Prioritering av arbeidsområder	38
4.3	Oppsummering.....	46
5	Menighetsrådets innflytelse og forhold til andre organer	47
5.1	Vedtak og beslutninger i menighetsrådene	47
5.2	Menighetsrådene og andre kirkelige organer	49
5.3	Menighetsrådene og andre lokale instanser.....	52
5.4	Samvirke menighetsråd – prest.....	54
5.5	Oppsummering.....	55
6	Opplæring og informasjon.....	57
6.1	Opplæring.....	57
6.2	Informasjon	57
6.3	Informasjon og valg	62
6.4	Oppsummering.....	65
7	Medlemmenes overordnede vurdering	67
7.1	Helhetsopplevelse av vervet	67
7.2	Gjenvalg?.....	70
7.3	Oppsummering.....	71
8	Referanser	73

Tabell 2-1 Alderssammensetning i utvalg og blant alle (faste) menighetsrådsmedlemmer (Prosent). 16	16
Tabell 2-2 Soknestørrelse; utvalg og alle mr-medlemmer (Prosent)	16
Tabell 2-3 Fordeling av utvalg og alle mr-medlemmer på bispedømmer (Prosent)	17
Tabell 2-4 Fordelingen av respondentene på plasser i rådet (Prosent)	18
Tabell 3-1 Alder (prosent)	19
Figur 3-1 Alder for nye medlemmer og medlemmer med tidl. perioder i menighetsråd (Prosent)	20
Tabell 3-2 Hovedbeskjeftigelse / inntektskilde for menighetsrådsmedlemmer (Prosent)	21
Tabell 3-3 Yrkessektor. (Prosent)	22
Tabell 3-4 Partipolitiske preferanser ved siste stortingsvalg blant menighetsrådsmedlemmer, deltakere i kirkevalget, befolkning	23
Tabell 3-5 Politisk ståsted blant nye medlemmer og medlemmer som har sittet én eller flere perioder. (Prosent)	24
Tabell 3-6 Gudstjenestedeltakelse. Alle; medlemmer tidl. perioder, medlemmer første periode(Prosent)	25
Tabell 3-7 Gudstro. Totalt; medlemmer tidl. perioder; medlemmer første periode (Prosent)	26
Tabell 3-8 Oppslutning om beskrivelser av Jesus blant alle, medlemmer tidl. perioder, medlemmer første periode (Prosent)	27
Figur 3-2 Opptatthet av det som skjer i lokalmenighet og i Den norske kirke sentralt (Prosent)	28
Figur 3-3 Sammenligning gamle – nye mr-medlemmer: opptatthet av det som skjer i lokale menighet og Dnk sentralt; opplevelse av tilhørighet til lokale menighet og til lokalsamfunn. (Gjennomsnitt; 1= lite opptatt/svak tilhørighet; 5=Svært opptatt av/sterk tilhørighet)	29
Tabell 3-9 Botid i kommune / bydel (Prosent)	31
Tabell 3-10 Frivillighet: verv og medlemskap. Prosent og antall	32
Tabell 3-11 Viktigste grunner for å stille til valg som mr-medlem. Prosent.....	33
Tabell 3-12 Grunner for å delta i menighetsråd og geografi (Prosentandel av medlemmer fra bostedstyper)	34
Tabell 4-1 Tidsbruk pr. uke på menighetsrådsarbeid (utenom mr-møtene) (prosent)	37
Tabell 4-2 Tidsbruk sammenholdt med motivasjon for å stille til valg (prosent)	38
Tabell 4-3 Oppgaver / arbeidsområder menighetsrådet har brukt mest tid på	39
Tabell 4-4 Oppgaver / arbeidsområder menighetsrådet har brukt minst tid på	40
Tabell 4-5 Arbeidsområder menighetsrådsmedlemmene synes er viktigst (Prosent og antall)	42
Tabell 4-6 Arbeidsområder medl. synes er viktigst; menn – kvinner (Prosent).....	43
Tabell 4-7 Hvor ofte snakker menighetsrådet om det overordnede formålet for rådsarbeidet (Kirkeloven § 9).....	45
Tabell 5-1 Hvor ofte er det avstemning i menighetsrådsmøtene? (Prosent)	48
Figur 5-1 Det som skjer i bispedømmeråd, kirkeråd, Kirkemøtet angår / angår ikke arbeidet i menighetsråd (Prosent).....	50
Tabell 5-2 Opplevd innflytelse på saker i bispedømmerådet (Prosent).....	51
Figur 5-2 Samarbeid menighetsråd – lokale instanser (Prosent)	53
Tabell 5-3 Hvordan fungerer samvirket mellom menighetsråd og prest? (prosent)	54
Tabell 6-1 Hvordan mottar medlemmene informasjon fra sentrale og regionale nivåer? (Prosent) ...	58

Tabell 6-2 Hvordan ønsker mr-medlemmene å motta informasjon fra regionalt og sentralt nivå i Den norske kirke? (Prosent)	59
Tabell 6-3 "Kirkeaktuelt" – lezerskare blant MR-medlemmer. Alle, ≤ 40 år, første MR-periode (Prosent).....	61
Tabell 6-4 Hva gjorde medlemmene for å informere om seg selv ved menighetsrådsvalget 2009? (Prosent).....	62
Tabell 6-5 Hvordan mener medlemmene at kandidater til mr-valg bør presentere seg selv? (Prosent)	64
Tabell 7-1 Hvor tilfredsstillende opplever medlemmene at vervet, sammenlignet med hva de hadde forventet? (Prosent)	68
Tabell 7-2 Medlemmenes opplevelse av menighetsrådets innflytelse (Prosent)	69
Tabell 7-3 Trivsel med vervet (Prosent)	69
Figur 7-1 Vilje til gjenvalg (Prosent)	70

SAMMENDRAG

Denne rapporten belyser hva som kjennetegner menighetsrådsmedlemmenes bakgrunn og deres erfaringer og vurderinger av arbeidet i menighetsråd i Den norske kirke.

Menighetsrådsmedlemmene

- Sosialt: Fleste er over 45 år, 58 prosent kvinner – 42 prosent menn; høyt utdanningsnivå; høy yrkesdeltakelse – spesielt innen offentlig utdannings- og velferdssektor; politisk sentrumsorientert: KrF kraftig overrepresentert, Ap og FrP kraftig underrepresentert; høy samfunnsdeltakelse: høy valgdeltakelse og deltakelse i frivillighet, sterk lokal forankring
- Sterk kirkelig forankring: høy gudstjenestedeltakelse, stor oppslutning om klassiske trosforestillinger, lite preget av endring som for øvrig preger religion og religiøsitet, langt mer orientert mot lokale menighet enn mot Dnk sentralt
- Viktigste grunn for å delta i rådet at de ble oppfordret, evt. også at de ønsket å gjøre innsats i lokalmenighet
- I sum: svært ressurssterk, men nokså ensartet gruppe, både sosialt og kirkelig. De adskiller seg betydelig fra dem som valgte dem, både politisk og kirkelig. MEN: medlemmene som ble valgt inn første gang i 2009 adskiller seg litt mindre, og er litt bredere sammensatt både politisk, kirkelig, og med tanke på motivasjon for å delta. Rekrutteringsarbeidet ved 2009-valget var altså noe mer vellykket med tanke på en bredere sammensetning av rådene. Det kan likevel tenkes at mønstre i rekrutteringsarbeidet bidrar til noe ensartet sammensetning av rådene
- Overordnet sett vurderer medlemmene vervet og arbeidet i menighetsrådet svært positivt: de opplever det som tilfredsstillende sammenlignet med hva de hadde forventet, de opplever at de har innflytelse over spørsmål de syns er viktige, og de trives godt. Dessverre er de ikke i samme grad positive til tanken om å stille opp på nytt.

Prioriterte arbeidsområder

- Rådene bruker (iflg. medlemmene) mye tid på: Strategi- og planarbeid, gudstjenesteliv, økonomi-, forvaltnings- og personalspørsmål. De bruker lite tid på: økumenikk, misjon, forbruk og rettferd. Med unntak for økonomi, forvaltning og personal svarer disse prioriteringene til hva medlemmene selv syns er viktigst /ikke viktigst i menighetsrådsarbeidet.
- Det betyr at arbeidsområder som har menigheten selv og dens virksomhet som mål prioriteres, mens oppgaver rettet ut over

menigheten, enten i form av misjon, kontakt med andre kirkesamfunn, eller samfunnsetisk engasjement ikke prioriteres.

- Rådene bruker jevnlig tid på å snakke om betydningen av Kirkelovens § 9 for arbeidet. Det er derfor rimelig å anta at prioriteringen også er utslag av en bevisst forståelse av menighetsrådets overordnede formål.

Rådets forhold til andre organer

- Medlemmene mener at det som skjer på øvrige nivåene (bispedømmeråd, kirkeråd, Kirkemøtet) bare angår arbeidet i menighetsrådet i middels omfang. Og de mener at menighetsrådene har liten innflytelse på det som skjer i bispedømmerådet. Forbindelsen mellom menighetsråd og bispedømmeråd er like dårlig i bispedømmer med både direkte og indirekte valg av leke medlemmer.
- Menighetsrådene samarbeider en del med ulike instanser lokalt, fremfor alt med lokale institusjoner, i tillegg til kristne organisasjoner. Slik er menighetsrådene og menighetene også tett forbundet med lokalsamfunnet
- Samvirket mellom menighetsråd og prest blir nærmest eksepsjonelt positivt vurdert. Det er ingen spor av en mulig innvending om at delingen mellom de to ansvarslinjene gir uklare ansvarsforhold og risiko for samarbeidsvansker

Informasjon

- Informasjonen fra regionalt og sentralt hold for nokså vekslende vurderinger. Mengden blir av flertallet vurdert som passe – på tross av at ca. en femdel sier at de sjelden mottar informasjon fra de regionale / sentrale nivåene. Nyttien av informasjonen blir vurdert som middels for arbeidet i menighetsrådene.
- Medlemmene ønsker at e-post brukes til å distribuere informasjon i mye større grad enn tilfellet er i dag, og at muntlig informasjon via leder/ansatte brukes i mindre grad. Noe av problemet med at en del sier at de ikke får informasjon, kan være at det i liten grad er direkte informasjonskanaler fra regionale og sentrale kirkelige nivå, til menighetsrådene. De aller fleste kanalene avhenger av at informasjon formidles videre underveis
- Bare et fåtall av medlemmene har lest bladet "Kirkeaktuell" jevnlig, enda det retter seg særskilt blant annet til menighetsrådsmedlemmene. Særlig har leseropplutningen vært dårlig blant de yngre medlemmene og blant medlemmene som ble valgt inn første gang i 2009.
- Menighetsrådsmedlemmenes informasjon om seg selv i forbindelse med valget imponerer ikke så veldig. Mer enn halvparten gjorde ingenting spesielt for å informere om seg selv. Medlemmene mener likevel at

kandidater ideelt sett bør si noe om hva de vil prioritere i menighetens arbeid, eller hvilke erfaringer og hvilken kompetanse de har. Men det er også en god del av medlemmene som ikke mener det er nødvendig at kandidater gjør noe for å presentere seg selv ved valget. Spesielt innen demokratireformen, og med tanke på tendensen til en relativt ensartet sammensetning virker dette litt lite offensivt

2 INNLEDNING

2.1 PROBLEMSTILLING OG FORMÅL

Menighetsrådene har en grunnleggende funksjon i Den norske kirkes ordning. De er det styrende organ i soknet som er grunnenheten i Den norske kirke. Hvem som sitter i menighetsrådene og hvordan de arbeider er derfor sentralt for hvordan det kirkelige demokratiet fungerer. Denne rapporten skal svare på de to spørsmålene.

Formålet med undersøkelsen er å gi kunnskap om menighetsrådsmedlemmer, deres motivasjon for, erfaringer med og vurderinger av vervet som rådsmedlem. Kunnskapen skal være relevant for arbeid med rekruttering av kandidater ved senere menighetsrådsvalg, men skal også gi bedre forståelse av demokratiet på grunnplanet i Den norske kirke og hvordan det fungerer. Overordnet skal rapporten belyse hva som kjennetegner menighetsrådsmedlemmenes bakgrunn, og deres erfaringer med, opplevelse av og vurderinger av å inneha dette vervet i Den norske kirke.

Spørsmålene som stilles er blant annet

- Hva kjennetegner menighetsrådsmedlemmene mhp.: sosial bakgrunn; kirkelig tilhørighet; erfaring fra annet frivillig arbeid innen kirke, organisasjoner, politikk, idrett etc.?
- Hvilke grunner var viktige for medlemmenes beslutning om å stille til valg til menighetsrådet?
- Hvilke typer arbeid og spørsmål har menighetsrådet brukt mest tid på og hvilke har de brukt minst tid på, hvilke saker syns medlemmene selv er viktigst, og hva er forholdet mellom disse to sidene?
- Hvordan opplever og vurderer menighetsrådsmedlemmene forholdet mellom menighetsrådets arbeid og de regionale og sentrale nivåene i Den norske kirke?
- Informasjon fra regionale og sentrale nivåer: Hvordan får de den, hvordan ønsker de å få den, og i hvilken grad syns de den er nyttig eller unyttig for MRs arbeid?
- I hvilken grad opplever menighetsrådsmedlemmene at de/menighetsrådet har innflytelse over viktige saker i lokalmenigheten? I lokalsamfunnet? I Den norske kirke?

- Hvilke erfaringer har medlemmene med den praktiske organiseringen (opplæring, informasjonsflyt, møtepraksis, tidsbruk) av arbeidet i menighetsrådet og hvordan vurderer de denne?
- Valg til menighetsråd: hvilken oppfatning har menighetsrådsmedlemmer av sin egen rolle, særlig mht profilering av seg selv som kandidater?
- Hvilken helhetsopplevelse har medlemmene av å sitte i menighetsråd mht. nytte, trivsel, villighet til valg senere?

2.2 METODE, DATA OG UTVALG

Data for å belyse og gi svar på disse spørsmålene er samlet inn gjennom en spørreundersøkelse. Med slike undersøkelser er det mulig å si noe om omfang og utbredelse av ulike forhold, og det er det som står i sentrum her. Derimot eigner spørreundersøkelser seg ikke så godt til å si noe om dynamikk og nyanser. Disse styrkene og svakhetene ved spørreundersøkelser bør en ha i bakhodet.

Med unntak av ett åpent spørsmål på slutten, besto spørreskjemaet av 50 spørsmål (til sammen 61 variabler) med forhåndsdefinerte svaralternativer. I noen av spørsmålene og svaralternativene har vi hatt nytte av å se på Kirkerådets og KAs "Trivsels- og motivasjonsundersøkelse" fra 2001. Ut fra en helhetlig faglig vurdering har vi likevel i liten grad brukt nøyaktig de samme spørsmål og svaralternativer som denne undersøkelsen.

Undersøkelsen var web-basert, det vil si den ble besvart gjennom å bruke en lenke til en www-side, som ble sendt ut pr. e-post. Det var nødvendig å gjøre det slik av kostnadmessige grunner. Postale utsendelser er betydelig mer kostbare, men en slik e-post- og web-basert fremgangsmåte har selvsagt også sin pris. Medlemmer som ikke har tilgang til e-post og internett kan ikke delta. Ifølge Statistisk Årbok mangler 30 prosent i aldersgruppen 65 – 74 år tilgang til internett, og en litt større andel har ikke brukt PC de siste tre månedene. En internett- og e-post basert datainnsamlingsform kan dermed gi underrepresentasjon i aldersgruppene fra 60 år og oppover, noe som i sin tur kan påvirke resultatene. Som vi drøfter nedenfor mener vi ikke det er tilfellet i denne undersøkelsen. En annen omkostning ved denne fremgangsmåten er at det ikke foreligger e-postadresser (eller postadresser for den del) sentralt eller regionalt direkte til menighetsrådsmedlemmer. Vi har derfor måttet sende undersøkelsen til de e-postadressene som Kirkerådet selv bruker for utsending til menighetene, og be mottaker om å videresende e-post med lenke til undersøkelsen til menighetsrådsmedlemmene. Denne fremgangsmåten har noen åpenbare svakheter. I tillegg til enkelte ugyldige adresser (mellom 10 og 15 e-poster

kom i retur med melding om at de enten ikke var leverbare eller om fraværende adressat), er det litt usikkert hvor treffsikre adresselistene er når det gjelder å nå frem til en mottaker som har e-postadresser for menighetsrådsmedlemmene lett tilgjengelig. Dernest er det selvsagt et spørsmål om e-posten faktisk blir videresendt til menighetsrådsmedlemmer. Begge disse leddene gir åpenbart risiko for bortfall før undersøkelsen overhodet har nådd selve utvalget. I utgangspunktet ble e-post med undersøkelse sendt til 449 tilfeldig uttrukne menigheter, men på grunn av disse forholdene er det ganske sikkert ikke menighetsrådsmedlemmer i 449 menigheter som har mottatt undersøkelsen. Det er vanskelig å si hvor stort bortfallet av menighetsråd er, men det er fullt mulig at det kan ha et omfang på opp mot 20 – 30 prosent.

Måten undersøkelsen er distribuert på innebærer også at det kunne leveres flere svar gjennom samme lenke. Det gir noen feilkilder og kilder til frafall. Fordi det kunne leveres flere svar pr. lenke, var det ikke mulig for respondentene å gå inn og ut av skjemaet uten å miste innlagte svar. Dette ble det informert om i undersøkelsen. Dette kan ha gitt frafall, enten fordi folk blir avbrutt underveis og ikke ønsker å starte forfra, eller fordi de i utgangspunktet ikke vil begynne på en undersøkelse de ikke vet om de rekker å gjøre ferdig uten avbrudd. At det er teknisk mulig å levere flere svar pr. lenke, gir feilkilder dels i form av at noen utenfor utvalget svarer fordi de feilaktig har fått tilgang til lenken med undersøkelsen, dels at noen i utvalget svarer flere ganger, bevisst eller feilaktig. For å minske risikoen for feilaktig innlevering av flere svar fra én og samme respondent, er det informert grundig (syns vi..) i den vedlagte informasjonen om hvilken tilbakemelding som indikerer at svaret er levert. Risikoen for at noen med vilje leverer flere svar, eller svarer selv om de ikke er inkludert i utvalget, vurderer vi som liten i denne undersøkelsen. Vi mener ikke disse feilkildene utgjør noe problem for undersøkelsen eller dataenes kvalitet.

Undersøkelsen var åpen i til sammen 3 uker (16. november – 7. desember 2010). Det ble sendt ut én påminnelse etter en uke, som på samme måte gikk via administrativ adresse i menigheten, og med samme frafallsrisiko før den nådde utvalget.

Vi mottok i alt 571 svar. Ved slike spørreundersøkelser er det vanlig å betrakte svarprosent som et uttrykk for dataenes kvalitet. I denne undersøkelsen gjør distribusjonsmåten det imidlertid umulig å operere med svarprosent. Størrelsen på utvalget som har mottatt undersøkelsen og er grunnlaget for beregning av svarprosent, er ikke kjent. I stedet har vi sammenholdt utvalget med menighetsrådsmedlemmene totalt, for å se om det er skjevheter i utvalget som kan påvirke resultatene. I kortform er konklusjonen at utvalget på landsbasis er representativt for

menighetsrådsmedlemmene. Både når det gjelder kjønn og alder svarer utvalget godt til menighetsrådsmedlemmene totalt. Mens det er 44,4 prosent menn i utvalget som har deltatt i spørreundersøkelsen, er det i følge Kirkerådets valgmodul 42 prosent menn i rådene. Valgmodulen inkluderer imidlertid bare de valgte medlemmene, mens utvalget i undersøkelsen også har inkludert prestene som er medlem av menighetsråd. Det er sannsynlig at dette vil trekke andelen menn noe opp. Gjennomsnittsalderen i utvalget er 51,9, mens den er 51,1 blant menighetsrådenes faste medlemmer, igjen ifølge valgmodulen fra kirkevalget 2009. Også dersom vi ser på fordelingen på ulike aldersgrupper er det godt samsvar mellom utvalget i undersøkelsen og sammensetningen av alle menighetsrådsmedlemmene (Tabell 2-1).

TABELL 2-1 ALDERSSAMMENSETNING I UTVALG OG BLANT ALLE (FASTE) MENIGHETSRÅDSMEDLEMMER (PROSENT)

Aldersfordeling:	Utvalg – undersøkelse	Alle medlemmer (valgmodul kirkevalg 2009)	Differanse
Opp til 40 år	18	21	3
41-60 år	55	55	-
61 år pluss	27	24	3
Totalt	100	100	-
Antall	473	Ca. 7400	-

Det ser altså ikke ut til at datainnsamling via e-post og internett har gitt underrepresentasjon av eldre grupper.

Derimot er det noen skjevheter når det gjelder geografi. Medlemmer fra små sokn er underrepresentert og medlemmer fra store sokn er overrepresentert, sammenlignet med gruppen av faste menighetsrådsmedlemmer totalt (Tabell 2-2). For medlemmer fra mellomstore sokn er det godt samsvar mellom utvalget og hele gruppen.

TABELL 2-2 SOKNESTØRRELSE; UTVALG OG ALLE MR-MEDLEMMER (PROSENT)

Soknestørrelse	Utvalg – undersøkelse	Alle medlemmer (valgmodul kirkevalg 2009)	Differanse
Opp til 1999	25	53	28
2000-4999	23	22	1
5000 og større	52	25	27
Totalt	100	100	-
Antall	565	Ca. 7400	-

Det er også skjevheter når det gjelder antall medlemmer i menighetsrådet, der menighetsråd med fire eller seks medlemmer er underrepresentert, mens menighetsråd med 8 eller 10 medlemmer er noe overrepresentert. Dette henger selvsagt sammen med under- og overrepresentasjon for ulike soknestørrelser.

Det er også enkelte skjevheter i fordelingen på bispedømmer. Medlemmer fra Oslo, Stavanger og til dels Agder og Telemark og Nord-Hålogaland er noe overrepresentert i utvalget, mens medlemmer fra Hamar, Møre og Tunsberg er noe underrepresentert (Tabell 2-3). For de resterende bispedømmene er det mindre ulikheter.

Vi vurderer ikke at disse skjevhetene svekker utvalgets representativitet som helhet, men de innebærer at en bør være forsiktig med å trekke vidtrekkende konklusjoner om forskjeller mellom små og store sokn eller ut fra sentralitet, og om forholdene på bispedømmenivå eller mellom bispedømmer. Dette drøftes konkret under de enkelte spørsmålene.

TABELL 2-3 FORDELING AV UTVALG OG ALLE MR-MEDLEMMER PÅ BISPEDØMMER (PROSENT)

Bispedømme	Utvalg	Alle faste MR-medlemmer
Oslo	8,5	5,8
Borg	9,9	8,9
Hamar	8,8	11,9
Tunsberg	6,9	8,5
Agder og Telemark	12,4	10,9
Stavanger	9,9	7,7
Bjørgvin	14,5	15,7
Møre	4,6	7,8
Nidaros	10,2	10,8
Sør-Hålogaland	7,6	6,8
Nord-Hålogaland	6,7	5,1
Totalt	100 (N=571)	99,9 (N=ca.7400)

Både valgte medlemmer, varamedlemmer og prester (som medlem av menighetsråd i henhold til Kirkelovens § 6) inngikk i utvalget. Deltakerne i undersøkelsen fordeler seg på disse gruppene slik det er vist i Tabell 2-4.

TABELL 2-4 FORDELINGEN AV RESPONDENTENE PÅ Plasser i RÅDET (PROSENT)

Plass i rådet	Prosent
Medlem	64
Leder	16
Prest	5
Varamedlem	15
Total	100

(N=563)

Ca. halvparten av dem som har svart er i sin første periode som menighetsrådsmedlem, ca. en fjerdedel har sittet én periode tidligere og én fjerdedel har sittet flere perioder tidligere. I utvalget er gruppen av dem som er valgt for første gang i 2009 er nærmest eksakt like stor som gruppen av dem som har sittet én eller flere perioder tidligere. Noen av analysene i rapporten undersøker om det er forskjeller på dem som er helt nye (det vil si ble valgt for første gang i 2009) i menighetsrådet, og dem som har sittet én eller flere perioder. Det er selvsagt med tanke på å undersøke om de som ble valgt inn i menighetsrådet etter storsatsingen på kirkevalget i 2009 har særlige kjennetegn, sammenlignet med dem som har vært valgt inn tidligere. Og som det viser seg, skiller de to gruppene seg på flere interessante punkter.

3 HVEM ER MENIGHETSRÅDSMEDLEMMENE?

3.1 SOSIAL BAKGRUNN

Hva kjennetegner dem som sitter i menighetsråd i Den norske kirke? Vi har både sett på sosial bakgrunn, på kirkelig og lokal tilhørighet, og på frivillighet og deltakelse. Kjønnfordelingen i utvalget er altså 44 prosent menn og 56 prosent kvinner, og gjennomsnittsalder 51,9 år. Som vist i Tabell 3-1 finner vi de største gruppene i utvalget fra midten av 40-årene til midten av 60-årene, og med få unge. Dette svarer godt til sammensetningen av menighetsrådsmedlemmer totalt sett. Inndelt i tre grupper eller aldersutsnitt som også vil gå igjen i noen av analysene i rapporten (konstruert også med tanke på å få store nok grupper til å foreta videre analyser), er fordelingen om vist i Tabell 3-1.

TABELL 3-1 ALDER (PROSENT)

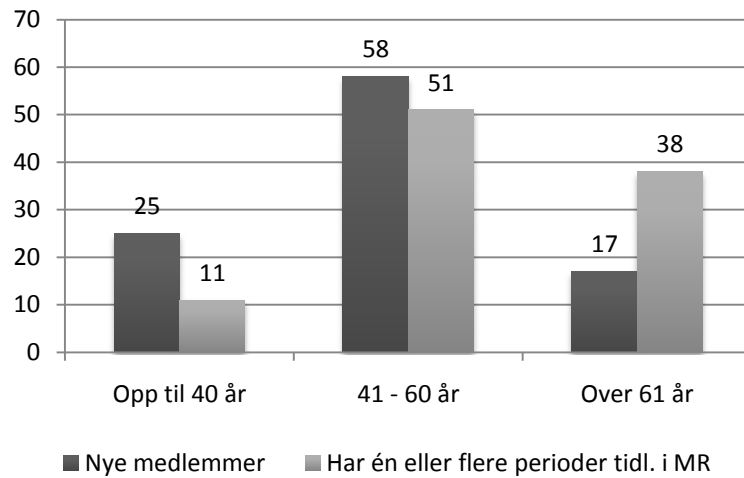
Aldersgrupper	Prosent
Opp til 40 år	18
41-60 år	55
61 år og over	27
Total	100

(N=473)

Mens over halvparten er mellom 40 og 60, er i underkant av 20 prosent under 40 år. Det er langt flere som er over 60 enn som er under 40. En relativt stor gruppe (98) har ikke svart på dette spørsmålet (Respondentene skulle skrive inn med tall selv, ikke bare krysse av. Det kan ha ført til at færre har besvart dette spørsmålet).

Denne alderssammensetningen, med tyngdepunkt mellom midten av 40-årene og midten av 60-årene, gir seg utslag i et annet kjennetegn ved medlemmene: to tredjedeler har bodd i samme kommune eller bydel i mer enn 20 år (se under kap. 3.3; Tabell 3-9).

FIGUR 3-1 ALDER FOR NYE MEDLEMMER OG MEDLEMMER MED TIDL. PERIODER I MENIGHETSRAÅD (PROSENT)

Blant dem som er i sin første periode som menighetsrådsmedlem er det en større andel både under 40, og mellom 40 og 60. Blant dem med én eller flere perioder bak seg er det, kanskje naturlig nok, en større andel over 60. Dette trenger ikke bare være et resultat av at medlemmer naturlig nok vil være eldre jo flere perioder de har sittet i et råd. Det bør også sees i sammenheng med satsingen på og oppmerksomheten om det kirkelige demokratiet ved 2009-valget som kan ha gitt en utvidet rekruttering sammenlignet med tidligere, og kan ha brakt en endret sammensetning inn i rådene.

Menighetsrådsmedlemmene er høyt utdannet, langt høyere enn gjennomsnittet av befolkningen. Kun 4 prosent oppgir at de kun har grunnskoleutdanning, 20 prosent har videregående utdanning, mens over 70 prosent oppgir å ha høgskole- eller universitetsutdanning. 3 prosent oppgir "annet". ("Trivsels- og motivasjonsundersøkelsen" fra 2001 viste: 8 prosent gr.sk.; 25 prosent vg.sk.; 56 prosent høgsk./univ.; 10 prosent annet). De tilsvarende tallene for befolkningen er 23 prosent med grunnskoleutdanning, 43 prosent med videregående utdanning og 29 prosent med høgskole- eller universitetsutdanning (Statistisk Årbok 2010: 181. Tatt hensyn til at en her regner 15 – 74 år, mens MR-medlemmene valgt i 2009. I 2010 er over 18 år) Flere forhold kan bidra til å påvirke dette tallet. Dels vil alderssammensetningen i utvalget trekke i retning av forholdsmessig flere med høyere utdanning, sammenlignet med et landsrepresentativt utvalg i alderen fra 19 år og oppover. Medlemmenes fordeling på yrker (se under) vil også gi en høyere andel med høyere utdanning. Dessuten viser andre studier av frivillighet at aktivt bidrag i frivillig arbeid er langt høyere i grupper med universitetsutdanning enn i grupper med videregående eller grunnskoleutdanning, og at utdanning er en viktig faktor i deltakelse i

frivillighet (Wollebæk, Selle, Lorentzen 2000: 107–115). Men at denne undersøkelsen avspeiler et så høyt utdanningsnivå kan også være påvirket dels av at personer med høyere utdanning kan være overrepresentert i undersøkelsesutvalget. Interessen for å delta i en undersøkelse av denne typen kan stige i takt med utdanning. I tillegg kan også spørsmålsstillingen ha spilt inn. Den var noe mer åpen ("Hva slags utdanning har du?"), mens SSBs statistikker oppgir høyeste fullførte utdanning. Undersøkelsen kan dermed komme til å inkludere personer som har vært "innom" høyere utdanning uten å fullføre den. Men selv med disse forbeholdene omkring utvalg og spørsmålsstilling er det klart at menighetsmedlemmene har et høyt utdanningsnivå sammenlignet med befolkningen som helhet. De avviker sterkt fra mønsteret av at religiøs deltakelse og tro synker når utdanningsnivået stiger.

Også når det gjelder yrkesaktivitet adskiller menighetstrådsmedlemmene seg klart fra befolkningen som helhet (Tabell 3-2).

TABELL 3-2 HOVEDBESKJEFTIGELSE / INNTEKTSKILDE FOR MENIGHETSRÅDSMEDLEMMER (PROSENT)

Betrakter du deg selv for tiden hovedsakelig som	Prosent
Yrkesaktiv: fulltid	66
Yrkesaktiv: deltid	14
Student/skoleelev	2
Pensjonist	14
Trygdet/ufør/arb.ledig	4
Hjemmeværende	1
Totalt	101

(N=565)

I følge SSBs oversikter er 70 prosent av befolkningen i alderen 15 – 74 år sysselsatte, med 51 prosent heltid og 19 prosent deltid (Statistisk Årbok 2010: 202). 30 prosent i befolkningen som helhet er arbeidsledige eller utenfor arbeidsstyrken, mens den tilsvarende andelen blant menighetsrådsmedlemmene er 21 prosent. Til sammen er det altså en langt høyere sysselsettingsgrad blant menighetsrådsmedlemmene enn i befolkningen generelt. Men det er fulltids sysselsettingen som trekker opp. Andelen deltidsansatte er mindre blant menighetsrådsmedlemmene enn i befolkningen. Svært få er skoleelever eller studenter, men det henger selvsagt sammen med alderssammensetningen. 14 prosent er pensjonister, noe som er lavere enn i befolkningen totalt (ca. 18 prosent).

Innen hvilke sektorer arbeider de som er yrkesaktive? Typisk jobber de i offentlig sektor, og først og fremst innen undervisnings- og velferdssektor. Én av fire arbeider innen undervisning eller forskning, mens én av fem jobber

innen velferdssektoren (Tabell 3-3). Det er også større grupper av medlemmer som jobber innen privat tjenesteyting og offentlig forvaltning. 4 prosent oppgir at de jobber innen kirkelig sektor (her er prestene i utvalget holdt utenfor, siden de jo sitter i menighetsrådet i kraft av sin tilsetting i kirkelig sektor). Det ser altså ikke ut til å være noen tendens til at mennesker som jobber i Den norske kirke også er tilbøyelige til å påta seg / oppsøke verv i de valgte rådene i spesielt stor grad. Mønsteret av yrkessammensetning svarer for øvrig ganske godt til det vi vet om sammensetningen av rådene på de andre nivåene, bispedømmeråd og Kirkemøtet. Hovedmønsteret er at menighetsrådsmedlemmene har høyskole- eller universitetsutdanning, er yrkesaktive, og jobber i offentlig sektor, spesielt undervisning og velferd, og innen tertiærnæringene.

TABELL 3-3 YRKESSEKTOR. (PROSENT)

Yrkessektor	Prosent
Undervisning/forskning	26
Velferdssektor	20
Privat tjenesteyting	13
Offentlig adm/forvaltn	11
Håndverk/industri/bygg	7
Jordbruk/skogbruk/fiske	6
Kirkelig sektor	4
Info/kommunikasjon/medier	2
Offentlige tjenester	2
Varehandel	5
Annet	5
Totalt	100

(N=457)

Hvordan fordeler menighetsrådsmedlemmene seg politisk? Ikke særlig overraskende oppgir den største gruppen, ca. 1/3, at de stemte på Kristelig Folkeparti ved siste stortingsvalg i 2009 (Tabell 3-4). 18 prosent, den nest-største gruppen, stemte på Arbeiderpartiet, mens Høyre og Senterpartiet begge fikk 13 – 14 prosents oppslutning blant menighetsrådsmedlemmene. Klart lavest oppslutning får Fremskrittspartiet og Rødt. To sammenligninger er interessante i denne forbindelse. Den ene er å sammenligne med valgresultatet blant dem som deltok i menighetsrådsvalget i 2009, og blant samtlige velgere. Hvordan forholder rådsmedlemmenes politiske ståsted seg til kirkevelgernes og til velgernes? Som det fremgår av Tabell 3-4 er det betydelige forskjeller.

TABELL 3-4 PARTIPOLITISKE PREFERANSER VED SISTE STORTINGSVALG BLANT MENIGHETSRAÅDSMEDLEMMER, DELTAKERE I KIRKEVALGET, BEFOLKNING

Parti	MR-medl.	Stemte ved kirkevalget 2009 (Kilde: Segard 2010)	Totalt
Kristelig Folkeparti	32,8	17,5	5,5
Arbeiderpartiet	18,4	29,8	35,4
Høyre	13,9	18,4	17,2
Senterpartiet	12,6	8,9	6,2
Sosialistisk Venstreparti	6,7	6	6,2
Venstre	4,5	5,7	3,9
Fremskrittspartiet	3,2	9,2	22,9
Rødt	0,2	2,2	1,3
Annet	1,1	1	1,4
Stemte ikke	2,9	1	-
Husker ikke	3,8	-	-
Total	100 (N=555)	99,7 (N=315)	100 (N=2 696 366)

Sammenlignet med stortingsvalget 2009 er KrF betydelig overrepresentert, mens Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet er betydelig underrepresentert blant menighetsrådsmedlemmene. Høyre er noe underrepresentert, mens Senterpartiet er noe overrepresentert. For øvrig er det små forskjeller. Det er altså betydelige forskjeller mellom menighetsrådsmedlemmene og det samlede valgresultatet ved stortingsvalget i 2009.

Mer relevant med tanke på spørsmålet om medlemmenes representativitet og bredde, er det kanskje å sammenligne med de politiske holdningene blant dem som valgte dem, altså deltakerne i kirkevalget. I følge evalueringen av kirkevalget 2009 deltok en bredere sammensatt gruppe av velgere i dette valget enn ved tidligere menighetsrådsvalg (Segard 2010). Langt høyere andeler av de nye velgerne var Ap-velgere og Høyre-velgere, mens en langt lavere andel var KrF-velgere, sammenlignet med dem som hadde stemt ved menighetsrådsvalg tidligere. Et interessant spørsmål er derfor i hvilken grad dette også avspeiler seg i de politiske holdningene til dem de valgte. Det viser seg at det er ganske store forskjeller i politisk ståsted mellom menighetsrådsmedlemmene og dem som har valgt dem. Sammenlignet med dem som deltok i kirkevalget 2009, er KrF-velgere betydelig overrepresentert blant rådsmedlemmene, mens Senterpartiet er svakt overrepresentert. Derimot er Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet betydelig underrepresentert blant medlemmene, sammenlignet med dem som deltok i valget.

Det er imidlertid – og det er den andre interessante sammenligningen – forskjell på de medlemmene som ble valgt inn for første gang i 2009, og de som har sittet én eller flere perioder tidligere. Og kort fortalt ligner de helt nye medlemmene mer på velgerne sine enn de som har vært med før. Det tyder på at kirkevalget 2009 ikke bare nådde en ny og bredere sammensatt gruppe av velgere, men også resulterte i en litt bredere sammensatt gruppe av menighetsrådsmedlemmer.

TABELL 3-5 POLITISK STÅSTED BLANT NYE MEDLEMMER OG MEDLEMMER SOM HAR SITTET ÉN ELLER FLERE PERIODER. (PROSENT)

Politisk preferanse	Mer enn én periode	Første periode	Totalt
Arbeiderpartiet	14	23	19
Fremskrittspartiet	4	3	3
Kristelig Folkeparti	39	27	33
Høyre	14	14	14
Rødt	-	-	-
Senterpartiet	12	13	13
Sosialistisk Venstreparti	7	6	7
Venstre	4	6	5
Annet	-	2	1
Stemte ikke	3	2	3
Husker ikke	3	4	4
Totalt	100	100	100
<i>N</i>	273	272	545

KrF er betydelig mindre overrepresentert (men fortsatt mer enn blant kirkevelgerne), og Ap og Høyre mindre underrepresentert (Tabell 3-5). FrP er derimot like underrepresentert både blant nye medlemmer og medlemmer som har vært med tidligere.

Et trekk ved menighetsrådsmedlemmene er at de har langt høyere valgdeltakelse enn den samlede velgergruppen. Bare 3 prosent oppgir at de ikke stemte ved stortingsvalget i 2009, mens valgdeltakelsen generelt som kjent lå på 76 prosent. Dette er en indikasjon på høy grad av samfunnsdeltakelse.

3.2 RELIGIØS OG KIRKELIG BAKGRUNN

Hva kjennetegner menighetsrådsmedlemmene når det gjelder kirkelig tilhørighet? Utgjør de en kirkelig kjernegruppe med tett tilknytning til menighetens liv og virksomhet og tett identifisering med kristen tro, eller omfatter de ulike typer av kirkelig tilknytning og deltakelse?

Når en skal si noe om folks tilknytning til kirke og kristendom, er det viktig å bruke flere mål samtidig for å få et mest mulig dekkende bilde: både deltakelse og praksis: for eksempel hvor ofte folk går i kirken; trosforestillinger: hva de tror på; opplevelse av tilknytning: hvor sterkt de føler tilhørighet til et religiøst fellesskap eller en menighet. I denne undersøkelsen har vi spurt om alle disse tingene for å få et best mulig bilde av hva som kjennetegner medlemmenes kirketilhørighet. Hovedintrykket er at menighetsrådsmedlemmene har sterk kirkelig tilknytning, med høy grad av deltakelse i og identifisering med menighetens virksomhet og tradisjonelle kristne trosforestillinger.

Ca. 70 prosent oppgir at de deltar ved gudstjeneste minst én gang i måneden (Tabell 3-6). Sammenlignet med andre religionsundersøkelser er dette svært høyt, også selv om en tar høyde for at det kan være en viss overrapportering ut fra hva respondentene antar er forventede svar. Til sammenligning oppgir ca. 7 prosent av kirkemedlemmene generelt at de deltar ved gudstjeneste minst én gang i måneden. Blant annet fordi det er vanligere å slutte opp om sentrale kristne trosforestillinger enn å gå ofte til gudstjeneste, oppfattes høy gudstjenestedeltakelse gjerne som uttrykk for en svær sterk kirkelig tilknytning. Det er altså en slik tilknytning vi finner blant godt to tredjedeler av menighetsrådsmedlemmene.

TABELL 3-6 GUDSTJENESTEDELTAKELSE. ALLE; MEDLEMMER TIDL. PERIODER, MEDLEMMER FØRSTE PERIODE(PROSENT)

Hvor ofte deltar du ved gudstjeneste? (regn ikke med kirkelige handlinger som bryllup, begravelse)	Alle	Mer enn én periode	Første periode
Flere ganger i måneden	46	58	35
Ca. en gang i måneden	24	24	24
Noen ganger i året	25	17	34
1-2 ganger i året	3	1	5
Sjeldnere enn én gang i året	1	-	3
Totalt	99	100	101
<i>N</i>	560	280	280

Det er imidlertid tydelige forskjeller mellom de medlemmene som ble valgt inn første gang i 2009, og de medlemmene som har vært med én eller flere perioder tidligere (Tabell 3-6). Blant medlemmene som har vært med tidligere er det en langt høyere andel som sier de deltar ved gudstjeneste flere ganger i måneden, mens det blant de nye medlemmene er en høyere andel som sier de deltar noen ganger i året. De medlemmene som har vært med tidligere deltar altså oftere ved gudstjeneste enn dem som ble valgt inn for første gang i 2009.

For å kartlegge medlemmenes trosforestillinger har vi brukt spørsmål som også har vært brukt i større befolkningsundersøkelser om religion. Dels er det krevende å lage gode spørsmål på dette området og det er en fordel å bruke spørsmål som har vært prøvd ut flere ganger. Dels gir det et sammenligningsgrunnlag med større grupper, slik at en kan si noe om hvordan menighetsrådsmedlemmer eventuelt adskiller seg fra større grupper i befolkningen. Respondentene er bedt om å angi hvilke formuleringer om Gud og om Jesus som best gir uttrykk for deres tro eller oppfatninger. Også når det gjelder slike trosforestillinger fremstår menighetsrådsmedlemmene som tett forbundet med en sentral og tradisjonell kirkelig forståelse og måte å formulere troen på.

TABELL 3-7 GUDSTRO. TOTALT; MEDLEMMER TIDL. PERIODER; MEDLEMMER FØRSTE PERIODE (PROSENT)

Hvilket utsagn gir best uttrykk for hva du tror om Gud? (ett kryss mulig)	Alle	Mer enn én periode	Første periode
Jeg tror ikke på Gud	1	-	1
Jeg vet ikke om det finnes noen Gud, og jeg tror ikke det er noen måte en kan finne det ut på	3	2	4
Jeg tror ikke på noen personlig Gud, men jeg tror det finnes en høyere makt	6	4	8
Jeg tror nok på Gud enkelte ganger, men andre ganger gjør jeg det ikke	2	2	2
Selv om jeg er i tvil, føler jeg at jeg tror på Gud	29	25	34
Jeg vet at Gud virkelig finnes, og det er jeg ikke i tvil om	59	66	51
Vet ikke	1	-	1
Totalt	100	100	100
<i>N</i>	561	280	281

Det store flertallet kjenner seg best igjen i formuleringen av en sikker gudstro, lett forenlig med kirkens tradisjonelle forståelse. Om lag en fjerdedel identifiserer seg med en formulering som i større grad inkluderer

tvil som en side ved gudstroen. Mer prøvende eller alternative formuleringer som tro på en upersonlig, høyere makt får derimot nesten ingen oppslutning. Medlemmene som er nye i menighetsrådet i 2009 kjenner seg i større grad igjen i de mer tvilende og prøvende formuleringene, og i noe mindre grad i den sikre formuleringen, enn dem som har vært med tidligere perioder. Men hovedmønsteret er uansett at den klart største gruppen tilslutter seg en relativt tradisjonell og kirkelig formulering av tro på Gud.

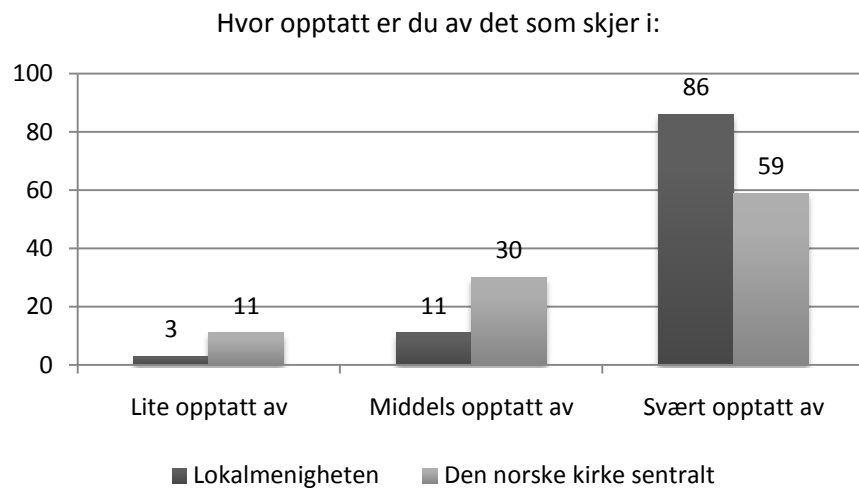
Det samme gjelder også for hvordan en vil beskrive sin oppfatning av Jesus. Her ble respondentene bedt om å angi om et sett med formuleringer passer godt eller dårlig med deres oppfatning av Jesus. I alt rundt 80 prosent slutter opp om formuleringen "Jesus er min frelser, som døde for mine synder", og like mange syns formuleringen "Jesus viste oss mennesker at Gud er kjærlig" passer godt (Tabell 3-8). Begge formuleringene er "kjernestoff" i tradisjonell, kirkelig kristologi, den ene med vekt på soning og forsoning, den andre med vekt på Jesus som åpenbaring av Guds kjærlighet. Når det store flertall av menighetsrådsmedlemmene svarer at disse beskrivelsene "passer godt" med deres oppfatning av Jesus, plasserer de seg altså innenfor klassisk, kirkelig lære. Men også her er det forskjeller på de nye medlemmene fra 2009 og medlemmene med erfaring fra tidligere råd, selv om hovedmønsteret er det samme i begge gruppene. Igjen er de nye medlemmene litt mer tilbakeholdne med en entydig oppslutning. Utsagnet om Jesus som frelser er det 69 prosent av de nye som syns passer godt, mens det er 86 prosent av de erfarne medlemmene (Tabell 3-8). Og det er 17 prosent av de nye som syns det passer delvis, mens det er 11 blant de erfarne. En tilsvarende forskjell er det for utsagnet om at Jesus viste oss at Gud er kjærlig. Noe færre blant de nye enn de gamle medlemmene syns det passer godt, og noe flere syns det passer delvis. En kan også legge merke til at mens det er omtrent like stor støtte til begge utsagnene blant medlemmene med tidligere perioder som menighetsrådsmedlem bak seg, er medlemmene som ble valgt i 2009 noe mer positive til utsagnet om at Jesus viste oss at Gud er kjærlig (78 prosent), enn de er til utsagnet om Jesu soningsdød (69 prosent). En relativt stor andel har imidlertid ikke besvart det ene spørsmålet.

TABELL 3-8 OPPSLUTNING OM BESKRIVELSER AV JESUS BLANT ALLE, MEDLEMMER TIDL. PERIODER, MEDLEMMER FØRSTE PERIODE (PROSENT)

Passer godt:	Alle	Medl. tidl. erfaring	Medl. nye i 2009	N
Jesus er min frelser, som døde for mine synder	78	86	69	523
Jesus viste oss mennesker at Gud er kjærlig	83	87	78	464

Et tredje mål på religiøs og kirkelig bakgrunn er opplevelse av tilhørighet til religiøse fellesskap som en lokal menighet. Også her viser menighetsrådsmedlemmene sterk kirkelig tilknytning. Gjennomsnittsscoren på en skala fra 1 (=svak tilhørighet) til 5 (=sterk tilhørighet) for hvor svak eller sterk tilhørighet de føler til sin lokale menighet, er 4,2. De er også sterkt opptatt av det som skjer i den lokale menighet. Her er en tilsvarende gjennomsnittsscore 4,3. Derimot er de i mindre grad opptatt av det som skjer i Den norske kirke sentralt – her er gjennomsnittet 3,7.

FIGUR 3-2 OPPTATTHET AV DET SOM SKJER I LOKALMENIGHET OG I DEN NORSKE KIRKE SENTRALT (PROSENT)

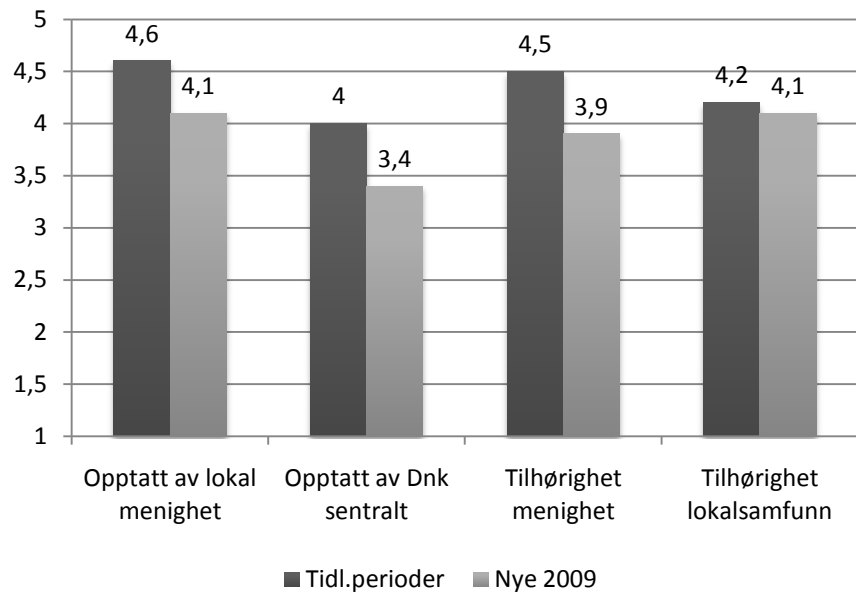

(N=570; 563)

Mens det er 14 prosent som er middels eller lite opptatt av det som skjer i den lokale menigheten, er det 41 prosent som er middels eller lite opptatt av hva som skjer i Den norske kirke sentralt (Figur 3-2).

Også på disse punktene er det tydelige og signifikante forskjeller på de medlemmene som ble valgt inn for første gang i 2009, og medlemmene som har vært med tidligere. Gjennomsnittsscoren både for hvor opptatt en er av det som skjer i lokalmenigheten og det som skjer i Den norske kirke sentralt, og for hvor sterk tilhørighet en opplever til den lokale menighet, er klart høyere for dem som har vært med tidligere enn for de nye (Figur 3-3).

FIGUR 3-3 SAMMENLIGNING GAMLE – NYE MR-MEDLEMMER: OPPTATTET AV DET SOM SKJER I LOKALE MENIGHET OG DNK SENTRALT; OPPLEVELSE AV TILHØRIGHET TIL LOKALE MENIGHET OG TIL LOKALSAMFUNN. (GJENNOMSNIITT; 1= LITE OPPTATT/SVAK TILHØRIGHET; 5=SVÆRT OPPTATT AV/STERK TILHØRIGHET)

Disse tre indikatorene – gudstjenestedeltakelse, gudstro og opplevelse av tilhørighet til menighet og kirke – gir til sammen et bilde av at menighetsrådsmedlemmene har sterk tilknytning til kirkelig tro og praksis, og identifiserer seg tett med menighetens liv og virksomhet. Undersøkelser av religion og religiøsitet hos befolkningen, både i Norge og i andre land med sammenlignbar kulturell bakgrunn og kulturelt preg, viser endringer. Noe dreier seg om at folk fjerner seg fra religiøs tro og praksis. Men noe dreier seg også om at folks måte å være religiøse på forandrer seg. Disse endringene består sjablongmessig sagt av at religion i mindre grad forbindes med ytre, hierarkiske institusjoner, mindre vekt på fastsatte og absolutte trosdogmer gitt gjennom ytre autoriteter, og mindre vekt på religionens dimensjon av fellesskap med forpliktende kollektiv praksis og kollektive handlinger. I stedet legges mer vekt på religionens forankring i menneskets egne erfaringer og egen livsopplevelse, med mer åpne og utprøvende uttrykk for tro. Disse endringene gjør seg også gjeldende hos mennesker innen kirke og kristen tro (Botvar og Schmidt 2010). Menighetsrådsmedlemmene ser ikke ut til å være berørt av disse endringene i særlig grad. De er fortrolige med og slutter opp om relativt tradisjonelle og absolutte formuleringer av kristen tro, og tar hyppig del i gudstjenesten som sammenlignet med dette endringsmønsteret i stor grad representerer en institusjonelt forankret og tradisjonell religiøs praksis. Med andre ord fremstår de som sterkt forankret i en ganske klassisk, institusjonell og kollektiv kirkelig tro og praksis. Det er rimelig å si at de utgjør en nokså ensartet, kirkelig kjernegruppe, der en bare

i svært begrenset grad finner ulike former for kirkelig deltakelse og tilknytning, og alternative måter å formulere kristen tro på.

Det er likevel interessant å legge merke til at i den grad det fins en noe større bredde både hva angår deltakelse og trosutsagn, så er det først og fremst blant de nye medlemmene som ble valgt inn for første gang i 2009. Dette underbygger videre at en ved satsingen på kirkevalget det året også fikk rekruttert en noe bredere sammensatt gruppe av menighetsrådsmedlemmer.

På tross av dette er det grunn til å spørre om det er noe ved rekrutterings- og nominasjonsprosessene i menighetene som bidrar til denne alt i alt ganske ensartede sammensetningen av menighetsrådene. Siden medlemmene adskiller seg såpass mye fra velgerne (og fordi halvparten av medlemmene ikke har gjort noe for å informere velgerne om seg selv, se Tabell 6-4) er det lite trolig at det er en utsiling i valget som gir denne ensidigheten. Snarere er det valglistene som i utgangspunktet er sammensatt av kandidater som ligner mye på hverandre. Fra evalueringen av kirkevalget 2009 vet vi at menighetene gjør et stort og tidkrevende arbeid med å skaffe kandidater, og at mange må spørres for hver kandidat det lykkes å få til å stille. Det er heller ingen grunn til å tro at de går inn for å få en ensidig sammensatt kandidatliste, tvert imot. Likevel kan det være forhold rundt måten rekruttering og nominasjon gjennomføres på, som gir dette resultatet. Avsnittet om motivasjon (se nedenfor 3.5) viser at direkte oppfordring er en svært viktig grunn for at folk sier ja til å stille til valg. Det kan tenkes at de som er involvert mer naturlig henvender seg direkte til personer de har noe til felles med, og kvier seg for å henvende seg med et slikt spørsmål til personer de ikke kjenner og som har en annen bakgrunn, enten kirkelig, sosialt eller holdningsmessig. Dersom en slik oppfordring primært formidles til personer som har mye til felles med dem som allerede sitter i menighetsrådet, vil resultatet naturlig nok ble ganske ensartet.

3.3 LOKAL FORANKRING

Menighetsrådsmedlemmene har imidlertid ikke bare sterk kirkelig forankring. De har også sterk lokal forankring. For det første er en konsekvens av alderssammensetningen, der hovedparten av medlemmene er over 45 år, at svært mange av medlemmene har bodd svært lenge i kommunen/bydelen der de nå bor. To tredjedeler har bodd der i over 20 år, ytterligere 20 prosent har bodd der mer enn 10 år (Tabell 3-9).

TABELL 3-9 BOTID I KOMMUNE / BYDEL (PROSENT)

Botid	Prosent
Alltid	18
Mer enn 20 år	47
10–20år	19
4–9 år	11
Mindre enn 4 år	5
Totalt	100

(N=568)

Det er altså mennesker med svært godt rotfeste i lokalmiljøet som deltar i menighetsrådet. Og de opplever det også selv slik: På en skala fra 1 (svak tilhørighet) til 5 (sterk tilhørighet) er gjennomsnittsscoren 4,1. De føler altså omtrent like sterk tilhørighet til lokalsamfunnet sitt som til lokalmenigheten. Svært få svarer at de føler svak tilknytning til lokalsamfunnet, på samme måte som det også er svært få som opplever svak tilhørighet til lokalmenigheten. Og når det gjelder tilhørighet til lokalsamfunnet er det ingen forskjell på de nye medlemmene i 2009, og medlemmene med tidligere erfaring (Figur 3-3).

3.4 ANNEN FRIVILLIGHET

I tillegg til menighetsrådet er medlemmene i stor utstrekning også involvert i andre former for frivillighet. En stor andel er aktive og/eller medlemmer i én eller annen form for frivillig virksomhet, enten annen kirkelig virksomhet, interesseorganisasjoner, kultur- eller friluftsliv, yrkesorganisasjoner eller politiske partier. Selv om det er mulig å krysse av for flere alternativer i dette spørsmålet, er det likevel mye som tyder på at en høy andel av medlemmene har én eller annen form for tilknytning også til annet frivillig organisasjonsliv. Når det gjelder mer aktiv deltakelse enten i form av verv eller frivillig arbeid er det arbeid innen misjonsorganisasjonene, enten indre eller ytre misjon, som den største andelen har deltatt i, ca. 4 av 10 (Tabell 3-10). Rundt av 1 av 4 er eller har vært aktive innen idretts- og friluftsport, eller i kulturforeninger (kor etc.). 1 av 5 har drevet frivillig diakonalt arbeid. Én side av dette er at det dokumenterer at menighetsrådsmedlemmene i ganske stor utstrekning fremstår som ressurspersoner med høy grad av involvering og engasjement i sivilsamfunnet. Tar vi med at de også har langt høyere valgdeltakelse enn befolkningsgjennomsnittet (Tabell 3-4), er det tydelig at menighetsrådsmedlemmene til sammen fremstår som en gruppe med høy grad av samfunnsdeltakelse.

TABELL 3-10 FRIVILLIGHET: VERV OG MEDLEMSKAP. PROSENT OG ANTALL

Type organisasjon (flere kryss mulig)	Har drevet friv. arb. / hatt verv siste 10 år (prosent)	Har vært medlem (prosent)
Kirkelig org.: – indre/ytre misjon	39	33
Idrett / friluftsliv	28	28
Kulturforening	24	20
Yrkesorg.	21	51
Kirkelig org.: – diakonalt arb.	19	11
Humanitær org.	14	18
Politisk parti	13	17
Andre interesseorg.	11	17
Annet	11	11

(N=571; flere kryss mulig)

Men en annen side er at det også innebærer en stor grad av personlig basert kontakt og til dels overlapping mellom lokalt organisasjonsliv og menighetsrådene. I kraft av enkeltmenneskers engasjement er andre frivillige organisasjoner, og – riktignok i noe mindre omfang – politiske verv i lokalmiljøet, til dels viklet sammen med menighetsrådene. Hva dette betyr for menighetsrådene og deres virksomhet konkret er ikke så lett å si noe om ut fra denne undersøkelsen, men det er en indikasjon på menighetsrådenes

– og dermed til dels også menighetenes – betydning og integrasjon i lokalmiljøer.

3.5 MOTIVASJON FOR Å STILLE TIL VALG

Hva motiverte medlemmene til å bli med i menighetsrådet? Av et sett med seks forhåndsdefinerte svaralternativer, der respondentene kunne krysse av inntil to, er det to som skiller seg klart ut som de viktigste grunnene for medlemmene til å si ja til å stille opp: at de ble oppfordret av andre til å stille, og at de ønsket å gjøre en innsats i menigheten (Tabell 3-11). Det er selvsagt trolig at svært mange på én eller annen måte er blitt oppfordret til eller spurt om å stille opp. Spørsmålet her er ikke om de er spurt, men om oppfordringen har vært blant de to viktigste grunnene for dem til å si ja. I underkant av én av fem oppgir at ønsket om å være med på å påvirke utviklingen i Den norske kirke er en viktig grunn til å bli med i menighetsrådet. Dette svarer til at menighetsrådsmedlemmene jevnt over er betydelig mindre opptatt av det som skjer i Den norske kirke sentralt enn av det som skjer i den lokale menigheten. Ønsket om å gjøre en innsats i lokalsamfunnet er heller ikke blant de viktigste grunnene for særlig mange. Det er heller ikke noe som tyder på at menighetsrådet i stor utstrekning er noe folk stiller opp til av pliktfølelse overfor et verv som går på omgang i lokalmiljøet. Kun én av ti oppgir dette som en viktig grunn til å si ja.

TABELL 3-11 VIKTIGSTE GRUNNER FOR Å STILLE TIL VALG SOM MR-MEDLEM. PROSENT.

Hva var de(n) viktigste grunnen(e) til at du stilte til valg? (inntil 2 kryss mulig)	Prosent	Antall
Ble oppfordret av andre til å stille	56	300
Ønsket å gjøre en innsats i menigheten	46	244
Ønsket å være med å påvirke utviklingen i Den norske kirke	18	95
Ønsket å gjøre en innsats i lokalsamfunnet	13	68
Følte at det var min tur	11	56
Ønsket å være mer med i felleskap i menigheten	10	54
Annet	5	28
Vet ikke	1	4

Det er ingen signifikante forskjeller mellom kvinner og menn, eller mellom ulike aldersgrupper, når det gjelder motiver for å stille opp. Derimot er det forskjell på de medlemmene som ble valgt inn første gang i 2009, og medlemmene som har vært med tidligere periode(r). Ønsket om å gjøre en

innsats i lokalmenigheten er i mye større grad en viktig grunn blant medlemmene som også har sittet tidligere (55 prosent) enn blant de nye medlemmene (37 prosent). Dette bør sammenholdes med at de nye medlemmene utgjør en noe større bredde, både når det gjelder kirkelig bakgrunn og når det gjelder politisk ståsted. Det er ikke én bestemt grunn som har tilsvarende større oppslutning blant de nye medlemmene. Det er riktignok litt større oppslutning om grunnen "følte det var min tur", men denne er uansett ikke spesielt viktig for noen av gruppene. Derimot kan det se ut til at de nye medlemmene i større grad har "ble oppfordret til å stille" som sin eneste viktige grunn. Respondentene kunne sette inntil to kryss, og det kan se ut til at mens hovedmønsteret blant de erfarne medlemmene er å oppgi både det at de ble oppfordret og ønsket om å gjøre en innsats i lokalmenigheten som viktige grunner, oppgir de nye medlemmene i større grad utelukkende det at de ble oppfordret som en viktig grunn.

Det er noen forskjeller avhengig av bosettingsmønster. Andelen som oppgir å ha blitt oppfordret av andre som en viktig grunn til å stille, er større jo tettere bosettingsgrad, og størst i menigheter beliggende i stor by (79 prosent) (Tabell 3-12). Derimot er følelsen av at det var min tur viktigere i små tettsteder og spredtbygde strøk – men heller ikke her er den spesielt viktig (15 prosent). Ønsket om å ville gjøre en innsats i lokalsamfunnet er også viktigere i spredtbygde strøk enn i byområder (21 prosent).

TABELL 3-12 GRUNNER FOR Å DELTA I MENIGHETSRAÐ OG GEOGRAFI
(PROSENTANDEL AV MEDLEMMER FRA BOSTEDSTYPER)

	Stor by	Tettsted	Spredtbygde strøk	Total
Ble oppfordret	79	52	48	56
Følte det var min tur	4	14	15	10
Ønsket å gjøre innsats i lokalsamf.	4	11	21	13
Ønsket å være mer med i fellesskap i menighet	17	8	6	10

(N=571)

Noe kan altså tyde på at ulike grunner er viktige innen ulike bosettingstyper, og at ulikhetene et stykke på vei kan knyttes til ulike mønstre for tilknytning, deltakelse og inklusjon innen ulike bostedstyper. Forskjellene i grunner kan kanskje forstås ut fra ulike former for sosiale bånd og strukturer knyttet til ulike bosettingsstrukturer. Større byer antas ofte å ha løsere og kanskje mer flyktige sosiale strukturer som i større grad aktiverer behov for å søke

felleskapstilknytning gjennom frivillighetsaktiviteter. På mindre steder kan til gjengjeld opplevelsen av at et velfungerende lokalsamfunn er forbundet med deltakelse i tettere fellesskap motivere til vedlikehold av lokalsamfunnet gjennom frivillig innsats. Den mindre vennlige tolkningen er selvsagt at sosialt press til deltakelse virker mer effektivt på små steder med mer oversiktlige sosiale strukturer enn på store.

Dette mønsteret bekreftes når vi ser på medlemmer som opplever ulik grad av tilhørighet til lokalsamfunnet. Blant dem som opplever høy grad av tilhørighet til lokalsamfunnet er ønsket om å gjøre en innsats i lokalsamfunnet en langt viktigere motivasjonsfaktor enn blant dem som opplever liten tilhørighet. Blant dem med lav tilhørighet er til gjengjeld ønsket om å være mer med i fellesskap i menigheten en mye viktigere grunn for å si ja.

Med tanke på rekruttering av kandidater til valg ser det altså ut til at det først og fremst er to ting som er viktige for å få folk til å stille: direkte henvendelse og oppfordring, og vektlegging av å kunne gjøre en innsats i lokalmenigheten. Dette er i alle fall de grunnene som særlig har fått folk til å stille opp ved valget i 2009. En skal likevel huske på at det er de grunnene som har vært viktige for en relativt ensidig sammensatt gruppe av menighetsmedlemmer. Særlig bør en legge merke til at ønsket om å gjøre en innsats i lokalmenigheten spesielt var viktig for medlemmene som også har vært med tidligere, som også er den mest ensartede gruppen med tanke på kirkelig og politisk bakgrunn. Det kan altså se ut til at denne grunnen særlig appellerer sterkt til én bestemt og nokså avgrenset gruppe av kirkemedlemmer i en nominasjonssituasjon. For de nye medlemmene, som er noe bredere sammensatt, var den overordnet viktigste grunnen at de ble oppfordret til å stille.

3.6 OPPSUMMERING

Oppsummerende kan en si at menighetsrådsmedlemmene utgjør en nokså ensartet gruppe, både sosialt, holdningsmessig, og ikke minst kirkelig, men også en svært ressurssterk gruppe.

De har, for så vidt på linje med andre som er engasjert i frivillig arbeid, svært høyt utdanningsnivå sammenlignet med befolkningsgjennomsnittet, de er i langt større grad yrkesaktive, med en høy andel ansatt innen offentlig sektor, spesielt utdannings- og velferdssektoren. De flokker seg i stor utstrekning rundt det politiske sentrum: KrF er sterkt overrepresentert, SP noe overrepresentert, mens Høyre og fremfor alt Ap og FrP er kraftig underrepresentert. Deres politiske ståsted avviker dessuten tydelig fra

ståstedet til dem som valgte dem, som igjen avvek nokså mye fra valgresultatet i befolkningen. Medlemmene som ble valgt første gang i 2009 avviker imidlertid noe mindre fra velgerne sine enn dem som har vært med tidligere perioder. De har sterk lokal tilhørighet, ikke bare i form av botid på samme sted, noe som følger naturlig av alderssammensetningen, men også i form av opplevd tilhørighet. De viser også høy grad av samfunnsdeltakelse, både gjennom frivillig arbeid og gjennom deltakelse i politiske valg. Fremfor alt er de sterkt kirkelig forankret, både når det gjelder deltakelse, hva de tror på, og hvordan de kjenner seg knyttet til menigheten. Og de identifiserer seg med en tradisjonelt kirkelig, institusjonell og kollektivt orientert kristendom, med høy gudstjenestedeltakelse og oppslutning om de klassisk formulerte trosforestillingene. Som gruppe er de svært lite preget av de endringene som for øvrig kjennetegner religiøst liv i Norge, også innen Den norske kirke.

De har blitt med i menighetsrådet primært fordi noen har oppfordret dem til det, og fordi de ønsket å gjøre en innsats for lokalmenigheten. Den siste grunnen gjelder særlig for de medlemmene som har vært med i tidligere perioder. Langt færre har blitt med fordi de ønsket å påvirke utviklingen i Den norske kirke, ville gjøre en innsats i lokalsamfunnet, ville være mer med i et åndelig fellesskap, eller opplevde at det var "deres tur".

Selv om mye tyder på at menighetene gjør et stort arbeid med å skaffe kandidater, er det likevel grunn til å spørre om det er sider ved rekrutterings- og nominasjonsprosessen i menighetene som bidrar til en såpass ensartet sammensetning av rådene.

4 TIDSBRUK OG PRIORITERINGER I MENIGHETSRÅDET OG BLANT MEDLEMMENE

4.1 TIDSBRUK

Så langt har vi sett på menighetsrådsmedlemmenes bakgrunn. I dette kapitlet går vi nærmere inn på hva medlemmene sier om tidsbruk og prioriteringer for arbeidet i menighetsrådet.

Hvor mye tid bruker menighetsrådsmedlemmene på arbeid i menighetsrådet, utenom møtene? Ikke særlig mye. Nær to tredjedeler, 61 prosent, oppgir at de bruker én time eller mindre i uken på menighetsrådsarbeid utenom møtene, 23 prosent at de bruker to timer (Tabell 4-1). Kun ti prosent sier at de bruker tre timer eller mer. Det er ingen signifikante forskjeller mellom råd av ulik størrelse. De som sitter i råd med få medlemmer (fire eller seks) bruker ikke mer tid enn dem som sitter i råd med åtte eller ti medlemmer. Rimelig nok er det derimot forskjell på ledere og medlemmer når det gjelder tidsbruk, men heller ikke blant lederne er det mange som bruker tre timer eller mer (Tabell 4-1).

TABELL 4-1 TIDSBRUK PR. UKE PÅ MENIGHETSRÅDSARBEID (UTENOM MR-MØTENE) (PROSENT)

Tidsbruk	Alle	Medlem	Leder	Prest	Vara
≤ Én time	61	73	25	26	91
To timer	23	19	47	56	10
≥ 3 timer	10	8	28	19	-
N	538	340	89	27	74

(*"vet ikke" holdt utenfor*)

Ifølge Tabell 4-1 kan det se ut til at prestene også bruker noe mer tid enn de øvrige medlemmene. Men både fordi antallet er lite, og fordi måten å telle medgåtte timer på kan være litt forskjellig, bør en ikke legge for mye vekt på akkurat den forskjellen.

Det er noen forskjeller i tidsbruk mellom medlemmer med ulike motiver for å sitte i menighetsråd. Enkelt sagt bruker en større andel blant dem som sa ja fordi de ble oppfordret, eller fordi de følte at det var "deres tur", mindre tid. En større andel blant dem som sa ja ut fra ønske om å gjøre en innsats i menighet og/eller lokalsamfunn, eller å påvirke utviklingen Den norske kirke, bruker derimot noe mer tid (Tabell 4-2). De som ble med ut fra et ønske om å være mer med i fellesskap i menigheten bruker pussig nok noe mindre tid enn de andre. Denne gruppen er imidlertid nokså liten, så tallene er usikre. Men forskjellene er ikke store, og hovedtendensen er uansett at

medlemmene utenom møtene bruker relativt lite tid på menighetsrådsarbeid.

TABELL 4-2 TIDSBRUK SAMMENHOLDT MED MOTIVASJON FOR Å STILLE TIL VALG (PROSENT)

Grunn for å stille til valg	Andel som bruker 2 timer eller mer pr. uke, utenom møtene	Antall
Ønsket å påvirke utviklingen i Den norske kirke	42	88
Ønsket å gjøre en innsats i menigheten	41	232
Ønsket å gjøre en innsats i lokalsamfunnet	40	63
Ble oppfordret til å stille	32	279
Følte at det var min tur	32	56
Ønsket å være mer med i fellesskap i menigheten	27	49

4.2 PRIORITERING AV ARBEIDSOMRÅDER

Hvilke arbeidsområder prioriterer og bruker menighetsrådet tid på og hvilke arbeidsfelter prioriterer de ikke, slik medlemmene ser det? På en liste over arbeidsområder konstruert på basis av beskrivelser av menighetsrådets ansvarsområder og arbeidsfelt i lovverk og veiledninger, er respondentene bedt om å angi hvilke tre områder de mener menighetsrådet har brukt mest tid på, og hvilke områder det har brukt minst tid på. De er ikke bedt om å rangere disse områdene.

TABELL 4-3 OPPGAVER / ARBEIDSSOMRÅDER MENIGHETSRADET HAR BRUKT MEST TID PÅ

MEST tid brukt på	Prosent	Antall
Økonomi; forvaltning; personal	56	318
Gudstjenesteliv	53	302
Strategi- og planarbeid	50	282
Barn og unge	38	219
Info & kommunikasjon	22	125
Org. og oppfølging av frivillige	17	95
Diakoni	12	68
Kultur	6	36
Misjon	4	22
Forbruk og rettferd	-	-
Økumenikk	-	-
Annet	8	43
Vet ikke	3	15

(inntil 3 kryss mulig)

Halvparten eller flere av menighetsrådsmedlemmene oppgir at økonomi-, forvaltnings- og personalarbeid, arbeid med gudstjenesteliv, og strategi- og planarbeid er det menighetsrådet har brukt mest tid på (Tabell 4-3). Svært få oppgir at rådet de sitter i har brukt mest tid på misjon, og ingen at det har brukt mest tid på forbruk- og rettferdsspørsmål, eller økumenikk. Det er litt overraskende at en så stor andel svarer at økonomi, forvaltning og personalspørsmål er blant de områdene menighetsrådene har brukt mest tid på. Etter Kirkeloven 1996 ivaretar fellesrådet som kjent administrative og økonomiske oppgaver på vegne av soknene (KL § 14). Det kan tenkes flere forklaringer på at dette tallet likevel er såpass høyt. En mulighet er selvsagt at det ligger en feilkilde når det gjelder medlemmer fra menighetsråd i ettsokns-kommuner, der menighetsrådet jo også ivaretar fellesrådets oppgaver. Siden det ikke er presisert i spørsmålet, kan det tenkes at svarene fra disse også inkluderer fellesrådets ansvarsområder. Disse menighetene utgjør imidlertid en relativt liten andel (ca. 13 prosent) av det totale antallet menigheter. Denne feilkilden endrer neppe vesentlig på hovedmønsteret – at økonomi, forvaltning og personal av medlemmene oppleves som noe de bruker mye tid på – selv om den kan endre på ”topp-plasseringen”. Det er også nokså stor avstand fra de tre områdene medlemmene sier det brukes mest tid på, til ”barn og unge” som kommer på fjerdeplass i oppslutning. En bør på grunn av denne feilkilden likevel ikke legge for mye vekt på den innbyrdes rangeringen mellom de tre områdene som det etter hva medlemmene sier, brukes mest tid på. En annen forklaring er at menighetsrådet også etter 1996 i kraft av sitt virksomhetsansvar fremdeles har oppgaver både av forvaltningsmessig karakter, (som rapporter, rapporter,

saksforberedelse, utleie og utlån), og oppgaver knyttet til personalspørsmål, (for eksempel medvirkning ved tilsetninger og utnevninger), oppgaver det altså brukes en del tid på.

Ikke bare er det nesten ingen menighetsråd har brukt mest tid på områdene økumenikk, misjon og forbruk og rettferd – det er også de områdene som flest medlemmer oppgir at rådet har brukt minst tid på (Tabell 4-4). Nesten halvparten oppgir at økumenikk, og forbruk og rettferd er blant de tre områdene de har brukt minst tid på. En tredjedel oppgir at misjon er ett av områdene de har brukt minst tid på. Nå er ikke dette en objektiv kartlegging av faktiske aktiviteter i menighetsrådene eller menighetene, men av menighetsrådsmedlemmenes inntrykk av tidsbruk. Men det er ingen grunn til å tro at det er spesielt store avvik mellom det menighetsrådsmedlemmene opplever at rådet har brukt tid på, og hva rådet faktisk har brukt tid på. Den rimeligste tolkningen er at disse tallene gir et relativt dekkende bilde av hvilke arbeidsområder menighetsrådene bruker mye tid på og hvilke de bruker lite tid på.

TABELL 4-4 OPPGAVER / ARBEIDSOMRÅDER MENIGHETSRÅDET HAR BRUKT **MINST** TID PÅ

MINST tid brukt på	Prosent	Antall
Økumenikk	47	269
Forbruk og rettferd	44	253
Misjon	33	190
Kultur	23	132
Org. og oppfølging av frivillige	19	109
Info & kommunikasjon	11	62
Diakoni	11	60
Økonomi; forvaltning; personal	10	54
Strategi- og planarbeid	9	53
Gudstjenesteliv	8	48
Barn og unge	5	30
Annet	4	20
Vet ikke	8	47

(inntil 3 kryss mulig)

Samlet sett gir dette et bilde av at menighetsrådene, i alle fall slik medlemmene opplever det, bruker mye tid på økonomi-, forvaltnings- og personalspørsmål, gudstjenesteliv, på strategi- og planarbeid og på barn og unge, mens de bruker lite tid på misjon, økumenikk og på forbruk og rettferdsspørsmål. Midt på treet hva tidsbruk angår ligger diakoni, kultur, oppfølging av frivillige medarbeidere, og informasjons- og kommunikasjonsvirksomhet.

Det er enkelte forskjeller mellom små og store menigheter når det gjelder hvilke områder som ifølge medlemmene prioriteres. Det er en langt større andel i mellomstore og store sokn som rapporterer at økonomi- og forvaltningsspørsmål, og strategi og planlegging er blant det rådet bruker mest tid på. Omvendt er det langt flere i små sokn (mindre enn 2000 Dnk-medlemmer) som rapporterer at gudstjenesteliv er ett av de områdene det brukes mest tid på. Når det gjelder bispedømmene er det få signifikante forskjeller, og det er vanskelig å få øye på noe tydelig mønster i disse forskjellene. Hovedmønsteret er at områdene økonomi og forvaltning, gudstjenesteliv, strategi og planlegging, og barn og unge, er det rådsmedlemmene sier det brukes mest tid på. Det varierer hvorvidt området barn og unge ligger på fjerdeplass eller høyere som prioritert område. Et par bispedømmer skiller seg ut. I Sør-Hålogaland er barn og unge, sammen med økonomi og forvaltning det området som nevnes av flest som det brukes med tid på. I Hamar nevnes informasjon og kommunikasjon oftere som ett av de tre områdene det brukes mest tid på i menighetsrådene.

Disse prioriteringene kan forstås ut fra beskrivelsene av menighetsrådets ansvars- og arbeidsområder i lovverk og veiledninger, der det blant annet legges vekt på strategisk ansvar for utvikling av bredden i soknets kristelige liv, og på oppgaver knyttet til forvaltning etc. (Håndbok for menighetsråd og fellesråd 2009 – 2011). At gudstjeneste og barn og unge prioriteres høyt, kan lett forstås ut fra de store kirkelige reformene på disse områdene. Prioriteringen av gudstjeneste kan i tillegg delvis knytte an til kirkemusikk som ett av de ansvarsområdene Kirkeloven spesifiserer for menighetsrådet. Denne loven spesifiserer imidlertid også diakoni, som dessuten er nevnt som ett av satsingsområdene for Den norske kirke 2009 – 2014, og med nylig vedtatt egen plan for diakoni (2008). Og diakoni er altså ikke spesielt høyt prioritert, selv om det heller er ikke er blant de lavest prioriterte områdene.

Økumenikk, misjon og forbruk og rettferd hører med til de områdene som Håndbok for menighetsråd og fellesråd 2009–2011 (kap 2.1) sier at rådene i større grad står fritt til selv å prioritere innenfor ut fra lokale forhold og ressurser, i tillegg til blant annet barn og unge, besøkstjeneste, og oppfølging av frivillige. Det er altså at disse arbeidsområdene ikke blir prioritert, og at dette heller ikke kan forklares med at de er ned prioritert i regelverk og veiledninger for rådernes virksomhet.

En faktor som kan påvirke en slik prioritering av arbeidsområder er selvsagt hva medlemmene selv brenner for og synes er viktig.

TABELL 4-5 ARBEIDSSOMRÅDER MENIGHETSRÅDMEDLEMMENE SYNS ER VIKTIGST (PROSENT OG ANTALL)

Engasjement	Prosent	Antall
Barn og unge	62	353
Gudstjenesteliv	61	350
Strategi- og planarbeid	24	139
Diakoni	24	138
Org. og oppfølging av frivillige	22	127
Kultur	18	104
Info & kommunikasjon	16	78
Økonomi; forvaltning; personal	14	81
Misjon	14	78
Forbruk og rettferd	8	44
Økumenikk	4	25
Annet	2	13

(inntil 3 kryss mulig)

Det ser ut til å være utstrakt samsvar mellom hva medlemmene selv brenner for, og hva menighetsrådene faktisk bruker tid på. Både barn og unge, gudstjenesteliv og strategi- og planarbeid, som er de områdene medlemmene i størst grad brenner for (Tabell 4-5), er blant de områdene rådene bruker mest tid på. Den store forskjellen gjelder økonomi, forvaltning og personalspørsmål. Dette er det området flest medlemmer oppgir at rådene bruker mest tid på. Men det er relativt få – 14 prosent – som selv synes dette området hører med blant de viktigste. Økonomi, forvaltning og personalspørsmål er et arbeidsområde som åpenbart tar en god del tid av menighetsrådenes arbeid, uten at det nødvendigvis er et uttrykk for hva medlemmene selv synes er viktig.

Det er noen forskjeller avhengig av kjønn og alder når det gjelder hvilke områder medlemmene brenner for. Det er flere menn som mener at områdene økonomi-/forvaltning og strategi- og planarbeid er viktige, og flere kvinner som mener at diakoni og kultur er viktig (Tabell 4-6). Det er altså fremdeles i en viss utstrekning slik at noen arbeidsområder, interessefelter og oppgaver oppfattes som mer interessante og nærliggende av kvinner, og noen av menn. Veien er kort til å anta at dette også har sammenheng med at ulike roller i kirkelige sammenhenger knyttes til og oppfattes som mer naturlige for henholdsvis menn og kvinner, med andre ord at Den norske kirke på tross av all satsing på likestilling de senere år, fremdeles har delvis kjønnsavhengige roller. Det er tenkelig at slike mønstre, som jo ikke er resultat av noens bevisste intensjon eller planlegging, men snarere av kulturelle mønstre og innarbeidede vaner, er mer virksomme på grasrotplan

enn på toppnivå. Det ligger imidlertid utenfor denne rapporten å gå nærmere inn på den diskusjonen.

TABELL 4-6 ARBEIDSOMRÅDER MEDL. SYNS ER VIKTIGST; MENN – KVINNER (PROSENT)

	menn	Kvinner
Økonomi; forvaltning; personal	19	10
Strategi- og planarbeid	30	20
Diakoni	17	29
Kultur	13	22
<i>N</i>	251	314

(Bare arbeidsområder der det er signifikante forskjeller tatt med)

Det er også noen forskjeller mellom de ulike aldersgruppene: de over 60 er i større grad opptatt av økonomi og forvaltning, mens de yngre gruppene – og mest de under 40 – forståelig nok i større grad er opptatt av barn og unge. Men også blant de eldre er det mer enn 50 prosent som oppgir at dette er et område de brenner for. Likedan er det noen forskjeller avhengig av frekvens for gudstjenestedeltakelse. Jo oftere en deltar, i jo større grad er en også opptatt av dette området i menighetsrådets arbeid. Omvendt er de som deltar noe sjeldnere mer opptatt av økonomi og forvaltning, og av kultur.

Men også når det gjelder hvilke områder rådene bruker lite tid på, er det godt samsvar med medlemmenes egne prioriteringer (Tabell 4-4; Tabell 4-5). Når rådene etter alt å dømme bruker lite tid på områdene forbruk og rettferd og økumenikk, kan det godt være påvirket av at medlemmene selv ikke ser dette som spesielt viktige områder. Det er disse tre områdene som medlemmene selv i minst grad oppgir som viktige områder de brenner for. Når det gjelder økumenikk kunne en tenkt seg at engasjementet ville avhenge av i hvilken grad en har andre kirkesamfunn i sitt nærmiljø. På landsbasis vil det typisk være større sannsynlighet for konfesjonelt og religiøst mangfold i større byer. Men det er ikke vesentlig flere i store sokn – der tilstedeværelsen av andre kirkesamfunn er mer sannsynlig – som oppgir at dette er et område de brenner for.

Forbruk og rettferd inngår, via satsingen på og forståelsen av diakoni, i Den norske kirkes satsingsområder. Det er også et område som får en del oppmerksomhet fra kirkeledelse som biskoper og sentralkirkelige råd, spesielt overfor en større offentlighet. Også oppmerksomheten om klimaspørsmål, eksemplifisert blant annet ved den såkalte "klimaseilasen" i forbindelse med klimatoppmøtet i København desember 2009, hører med i dette bildet. Men dette er etter alt å dømme ikke et engasjement som deles i særlig stor grad av menighetsrådsmedlemmene, i alle fall ikke med tanke på menighetsrådets arbeid.

Dersom en skal forsøke å se et mønster i rådernes prioriteringer og medlemmenes egne interesseområder, som altså i ganske stor grad overlapper, ser det ut til at arbeidsområder som har menigheten selv og dens virksomhet som mål, prioriteres. Oppgaver som derimot i større grad er rettet utover menighetens egne grenser, enten i form av samfunnsengasjement, misjon, eller kontakt og fellesskap med andre kirkesamfunn, nedprioriteres.

På hvilken måte er denne prioriteringen både i rådene og av hva medlemmene selv synes er viktigst forankret i forståelse av overordnet formål for menighetsrådenes virksomhet, og i hvilken grad er de bestemt av mer generelle verdier, interesser eller anliggender? Selv om vi ikke kan vite dette direkte, vet vi noe om i hvilken grad menighetsrådene bruker tid på å diskutere det overordnede formål for rådets virksomhet. Kirkelovens § 9 definerer menighetsrådets oppgaver og fremhever som det overordnede formål at rådet "skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet". Dette utdypes så videre i mer spesifikke arbeidsområder. Uavhengig av hva en mener om denne formuleringen av menighetsrådets overordnede oppgave, er det å drøfte denne formuleringen en måte å reflektere over rådets overordnede virksomhet på. Et mål på i hvilken grad menighetsrådets og medlemmenes prioriteringer er resultat av en mer bevisst forståelse av rådets overordnede formål, kan være i hvilket omfang rådene diskuterer dette formålet. Og det gjør de faktisk i ganske stor grad (Tabell 4-7). 70 prosent av medlemmene sier at de har snakket om dette i det minste av og til. Én fjerdedel sier at de enten aldri har snakket om dette, eller bare i forbindelse med kurset for nye menighetsråd. Når 70 prosent av medlemmene sier at de i det minste enkelte ganger snakker om hva dette betyr for rådet, er det rimelig å tolke dette som uttrykk for at menighetsrådene bruker noe tid på å reflektere mer grunnleggende over overordnet formål og oppgave for sin virksomhet. Det er mindre forskjeller mellom bispedømmene her, nesten alle ligger et sted mellom 18 og 28 prosent som har snakket om dette i menighetsrådet. Unntaket er Hamar, der 46 prosent av medlemmene oppgir at det ikke har vært snakket om dette i menighetsrådet.

TABELL 4-7 HVOR OFTE SNAKKER MENIGHETSRADET OM DET OVERORDNEDE FORMÅLET FOR RÅDSARBEIDET (KIRKELOVEN § 9)

KL § 9: "Menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet"	Prosent
Nei, vi har ikke snakket om dette i menighetsrådet	13
Vi snakket om på det på kurs for nye menighetsråd, men ellers ikke	12
Ja, vi har snakket om det enkelte ganger	49
Ja, vi snakker ofte om dette	21
Vet ikke	5
Totalt	100

(N=570)

Selv om det ikke er mulig å vite noe om den eksakte sammenhengen mellom de mer konkrete prioriteringene og en overordnet refleksjon over formål, kan en slå fast at medlemmenes og rådets prioriteringer skjer i en sammenheng der en samtidig også av og til reflekterer over rådets overordnede formål og oppgave. Det er med andre ord rimelig å anta at prioriteringer av hva en syns er viktige arbeidsområder ikke er helt uavhengig av en oppfatning av menighetsrådets overordnede formål innen Den norske kirkes struktur, og mer grunnleggende av hva det vil si å være kirke lokalt.

Dette sterke lokale fokuset reflektert blant annet i medlemmenes engasjement og i menighetenes prioriteringer, kan belyses og forstås ut fra ulike overordnede teoretiske perspektiver. Én mulighet er å forstå denne nærmest eksklusive vekten på lokalt arbeid og på menigheten selv, som en form for strategi for å opprettholde og kanskje styrke troverdighet og sikre oppslutning i et lokalmiljø. Den kan reflektere at lokalsamfunnet og lokalmiljøet er menighetens primære referansepunkt, kanskje mer enn Den norske kirke som nasjonal størrelse eller som del av en "verdensvid kirke". Et annet mulig perspektiv er at det rett og slett er et resultat av en nødvendig ressurstilpasning. Et tredje teoretisk perspektiv er å forstå disse prioriteringene som uttrykk for en kirkeforståelse, en mer eller mindre eksplisitt og bevisstgjort, men like fullt virksom forståelse av hva det vil si å være kirke og menighet. Det ligger utenfor rammene for denne rapporten å gå videre inn i en teoretisk diskusjon av disse ulike tolkningene. Men både disse prioriteringene av arbeidsområder og også andre sider ved menighetsrådsmedlemmenes vurderinger og erfaringer, aktualiserer spørsmålet om hvordan en kan forstå denne sterke vekten på det lokale.

4.3 OPPSUMMERING

Menighetsrådsmedlemmene bruker ikke så fryktelig mye tid på vervet utenom møtene, de aller fleste én time eller mindre i uken, noen inntil to timer, nesten ingen 3 timer eller mer. Dette gjør jo også at i den grad tid er et knapphetsgode som får medlemmene til å vegre seg mot gjenvalg (jfr. diskusjon i kap. 7), så er det mulig å innvende at dette faktisk ikke tar så fryktelig mye tid.

Slik medlemmene opplever det, bruker rådene mest tid på arbeid med strategi og planer, på økonomi-, forvaltnings- og personalspørsmål, og på gudstjenesteliv. De bruker minst tid på misjon, økumenikk, og forbruk og rettferd. Og både prioritering og ned-prioritering svarer godt til hva medlemmene selv brenner for, med unntak av økonomi-, forvaltning og personalspørsmål.

Denne prioriteringen kan være utslag av ulike forhold, men det er slett ikke usannsynlig at den også, i alle fall et stykke på vei, er uttrykk for en nokså eksplisitt og bevisst refleksjon fra rådenes side. I alle fall bruker menighetsrådene noe tid innimellom på å snakke om hva det overordnede formål om å "ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet" betyr for arbeidet.

5 MENIGHETSRÅDETS INNFLYTELSE OG FORHOLD TIL ANDRE ORGANER

Menighetsrådene har en sentral plass i Den norske kirkes ordning og styringsstruktur, som nevnt innledningsvis. Kirkeloven slår som kjent fast at soknet er den grunnleggende enhet i Den norske kirke, med rettigheter, forpliktelser og status som avtalepart overfor private og offentlige myndigheter, og overfor domstoler som selvstendig rettssubjekt (Kirkeloven § 2). Og det er menighetsrådet som treffer avgjørelser og opptrer på vegne av soknet, så sant myndighet ikke er tillagt annet organ, som for eksempel kirkelig fellesråd (Kirkeloven § 5). Det er derfor et vesentlig spørsmål hvordan menighetsrådene fungerer som et slikt demokratisk styringsorgan innenfor Den norske kirke. Dette spørsmålet har flere dimensjoner: både hvordan beslutninger og standpunkter formes, hvordan rådet søker samarbeid med og innflytelse overfor andre organer både lokalt og innen Den norske kirkes styringsstruktur, og hvordan medlemmene vurderer rådets innflytelse som demokratisk organ.

5.1 VEDTAK OG BESLUTNINGER I MENIGHETSRÅDENE

En vesentlig side ved hvordan menighetsrådene fungerer som demokratiske organer er selvsagt hvordan standpunkter og beslutninger treffes, og eventuelle interessekonflikter og uenigheter løses. To hovedmodeller er enten å forankre en beslutning i flertallets vilje, synliggjort gjennom avstemning, eller å forankre det i en bred enighet i rådet mellom alle medlemmer. Beslutninger ved enighet kan enten være et resultat av at det ikke foreligger innvendinger fordi alle er enige i utgangspunktet, eller av at en gjennom samtale og diskusjon etter hvert blir enige. Håndbok for menighetsråd og kirkelig fellesråd åpner avsnittet om avstemning med å si at ”i mange saker er det ikkje nødvendig å røyste fordi rådet drøftar seg fram til ei løysing som får allmenn støtte, eller fordi det ikkje har kome innvendingar mot forslaget til vedtak. I somme saker kan medlemmene vere usamde, og da er det nødvendig med røysting” (Håndbok for menighetsråd og kirkelig fellesråd 2009–2011: 137). Dette kan oppfattes som en viss prioritet for at saker løses ved konsensus, og at avstemning er unntaket snarere enn regelen. Menighetsrådsmedlemmene underbygger langt på vei et slikt inntrykk.

TABELL 5-1 HVOR OFTE ER DET AVSTEMNING I MENIGHETSRÅDSMØTENE?
(PROSENT)

Avstemning på menighetsrådsmøter	Prosent
Aldri	7
En sjelden gang	37
Av og til	29
Ganske ofte	15
I nesten alle saker	10
Vet ikke	3
Totalt	101

(N=571)

44 prosent svarer at det sjelden eller aldri er avstemning på møtene, nær en tredjedel at de har avstemning av og til. 25 prosent svarer at det er avstemning ganske ofte eller i nesten alle saker (Tabell 5-1). Størrelsen på menighetsrådet har ikke uventet betydning: de små menighetsrådene har i enda mindre grad avstemning enn de store rådene. Blant medlemmer fra råd med enten fire eller seks faste medlemmer svarer over halvparten (51 prosent) at de sjelden eller aldri har avstemning på møtene. Blant medlemmene fra råd med ti medlemmer er det like mange som ofte eller nesten alltid har avstemning, og som sjelden eller aldri har avstemning. Denne gruppen er imidlertid nokså liten.

Til sammen bekrefter dette at avstemning som fremgangsmåte for å fatte beslutninger og avklare interessenemotsetninger er unntaket mer enn regelen. Menighetsrådene er i ganske stor utstrekning primært konsensusorganer. At rådene i mange saker enten er enige i utgangspunktet, eller blir enige i løpet av drøfting av saken, kan tolkes på flere måter. Én tolkning er selvsagt at det er begrenset konfliktpotensial i de sakene menighetsrådet behandler. Dette kan nok gjelde noen saker, men er likevel neppe den dominerende forklaringen på dette forholdet. En annen tolkning er at det er et resultat av at rådene er relativt ensidig sammensatt, med mange likhetstrekk mellom medlemmene, spesielt om man sammenligner dem med befolkningen i sin helhet. Politisk sentrumsorientert med en tredjedel KrF-velgere, supplert med noen Ap- og Høyre-velgere, sterk kirkelig forankring, sterk lokal forankring, stor andel offentlig ansatte – spesielt innen undervisnings- og velferdssektor, høyt utdanningsnivå og høy grad av samfunnsdeltakelse. Det er ikke en gruppe der en ville forvente store, indre spenninger og konflikter, og i grupper som er såpass ensartet sammensatt vil en lettere bli enig – dersom en ikke alt er det i utgangspunktet – enn i grupper med større ulikheter. En tredje og mindre vennlig tolkning er at enigheten er tilsynelatende mer enn reell, og at skjevheter i ulike former for makt og innflytelse i rådene forhindrer motforestillinger og alternative synspunkter i

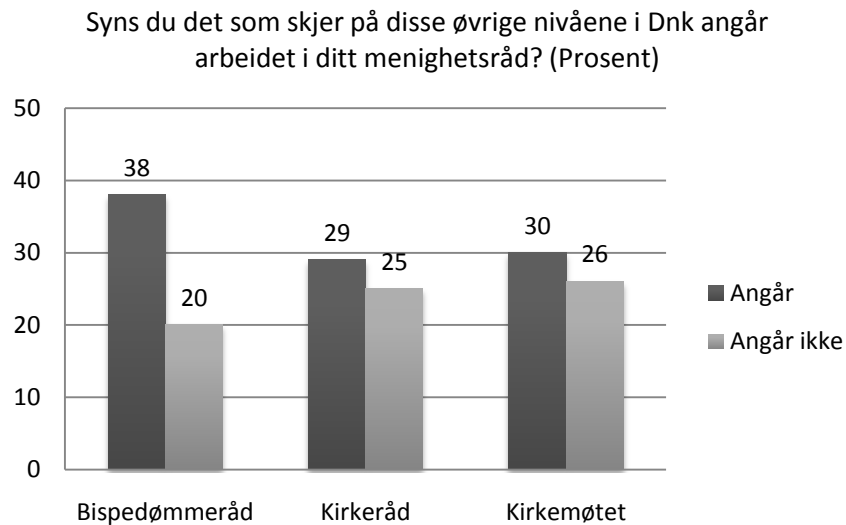
å komme til orde. Enigheten er i så fall snarere uttrykk for synspunktene til den eller dem i rådet med innflytelse og posisjon til å dominere drøftingene, enn uttrykk for reell oppslutning om et standpunkt eller en beslutning.

5.2 MENIGHETSRÅDENE OG ANDRE KIRKELIGE ORGANER

Hvilket forhold er det mellom menighetsrådet og andre kirkelige organer? Dette er både et spørsmål om i hvilken grad medlemmene opplever at det som skjer på andre nivåer og i andre organer angår menighetsrådet og dets arbeid, og i hvilken grad menighetsrådet og medlemmene opplever at de har innflytelse over det som skjer i andre organer. Det har av og til vært innvendt at en medvirkende årsak til den lave deltakelsen i valg til menighetsrådene, er at disse rådene ikke har innflytelse over viktige forhold, og at det derfor er uinteressant å påvirke sammensetningen av dem. Opplever rådsmedlemmene selv at rådene har liten innflytelse og liten kontakt med det som skjer i andre organer og på andre nivåer i Den norske kirke?

Som det fremgår av Figur 5-1 er det ingen voldsomt sterk opplevelse av at det som skjer i organene på de andre nivåene i Den norske kirke angår arbeidet i menighetsrådet. Når det gjelder bispedømmerådet er det flere som mener at dette angår menighetsrådet enn at det ikke gjør det. Men for kirkerådet og Kirkemøtet mener omtrent like mange at det som skjer her angår arbeidet i menighetsrådet som at det ikke gjør det.

FIGUR 5-1 DET SOM SKJER I BISPEDØMMERÅD, KIRKERÅD, KIRKEMØTET ANGÅR / ANGÅR IKKE ARBEIDET I MENIGHETSRÅD (PROSENT)

(N=570, 571; ubestemte holdt utenfor)

En skulle kanskje forventet at geografisk sentralitet (nærhet/distanse til større bysentra) ville gjøre en forskjell for hvorvidt menighetsrådsmedlemmene opplever at arbeidet på disse øvrige nivåene angår menighetsrådet, men det er ikke tilfellet. Soknestørrelse (som langt på vei også er et mål på sentralitet) gjør liten forskjell for i hvilken grad menighetsrådsmedlemmene opplever at det som skjer på de øvrige nivåene angår arbeidet i menighetsrådet. Når det gjelder bispedømmerådet er det ingen signifikante forskjeller, og når det gjelder kirkerådet og Kirkemøtet er forskjellene små og uten noe klart mønster.

Hovedmønsteret er med andre ord at menighetsrådsmedlemmene mener at det som skjer på de øvrige nivåene angår arbeidet i rådet i moderat grad, og at det som skjer på det sentrale nivået (kirkeråd, Kirkemøtet) angår dem i mindre grad enn det som skjer på det regionale nivået. Dette kan sees i sammenheng med at medlemmene også selv er mer opptatt av det som skjer i den lokale menigheten enn av det som skjer i Den norske kirke sentralt (se Figur 3-2).

Hva syns de om innflytelsen den andre veien, fra menighetsrådet overfor bispedømmerådet? (I undersøkelsen har vi bare spurt om oppfatning av innflytelse på saker som behandles i bispedømmerådet, siden menighetsrådets eventuelle påvirkning overfor de sentrale organene vanligvis kanaliseres gjennom det regionale nivået). Menighetsrådets adgang til påvirkning overfor bispedømmerådet kan for eksempel være knyttet til at det fungerer som høringsinstans, eller avgir uttalelse i tilsettingsaker.

Menighetsrådsmedlemmene opplever imidlertid at rådets innflytelse på behandling av saker i bispedømmerådet er svært begrenset: 70 prosent opplever at menighetsrådet har liten innflytelse (Tabell 5-2). 10 prosent mener at de har ganske stor innflytelse, ingen mener at de har svært stor innflytelse.

TABELL 5-2 OPPLEVD INNFLYTELSE PÅ SAKER I BISPEDØMMERÅDET (PROSENT)

Opplevd innflytelse Bdr	Prosent
Svært stor innflytelse	-
Ganske stor innflytelse	10
Ganske liten innflytelse	38
Svært liten innflytelse	32
Vet ikke	19
Totalt	99

(N=569)

Alt tyder også på at de synes at det de opplever som manglende innflytelse er problematisk: 66 prosent mener at menighetsrådene bør ha mer innflytelse på saker i bispedømmerådet sammenlignet med i dag, mens 15 prosent mener at den bør være omtrent som i dag. Heller ikke her er det forskjeller mellom store og små sokn. Medlemmer i menighetsråd fra store sokn, som typisk også er lokalisert i mer sentrale områder og større bysentra, opplever ikke i større grad at menighetsrådet har innflytelse overfor bispedømmerådet enn medlemmer fra råd i små sokn. Opplevelse av innflytelse overfor regionale og sentrale kirkelige organer er altså ikke uten videre en funksjon av sentralitet eller størrelse, den er generelt svak.

Nå kan ikke dette tas til inntekt for at medlemmene generelt mener at menighetsrådene mangler innflytelse over viktige spørsmål. Over halvparten (54 prosent) svarer at menighetsrådet etter deres oppfatning har innflytelse på spørsmål de synes er viktige i kirken, mens 15 prosent mener at rådene ikke har innflytelse på viktige spørsmål (se kap 7, Tabell 7-2). Men i den grad slike viktige spørsmål forhandles i bispedømmerådet og evt. på sentralt nivå, ser det ut til at medlemmene mener at menighetsrådets innflytelse er liten.

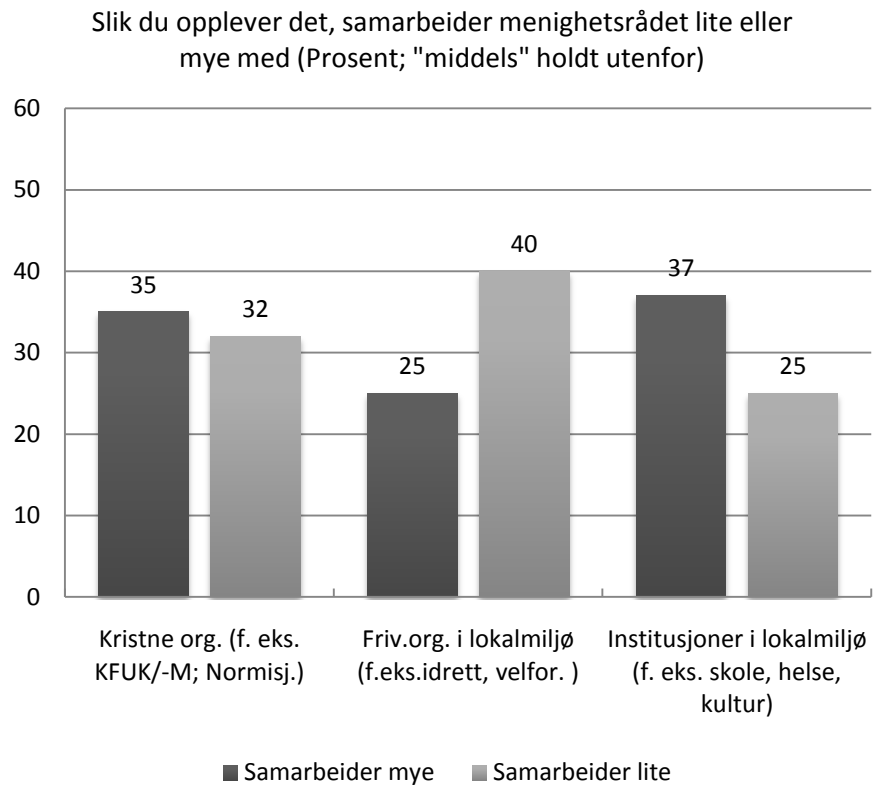
Det kan være interessant å se om det er forskjeller mellom bispedømmene, spesielt om det er systematiske forskjeller mellom de bispedømmene der alle leke medlemmer av bispedømmerådet ble valgt direkte av kirkemedlemmene, og de bispedømmene der noen av de leke medlemmene ble valgt av menighetsrådene. I forbindelse med kravet til demokratireformen om økt bruk av direktevalg til bispedømmeråd og Kirkemøtet, var én av innvendingene at direkte valg svekker forbindelsen mellom menighetsrådene og bispedømmerådene. Dermed ville en også risikere å svekke menighetsrådenes mulighet for å ha innflytelse over

bispedømmerådene. Ut fra denne innvendingen skulle en forvente at menighetsrådsmedlemmene i bispedømmer med rent direkte valg hadde en (enda) svakere opplevelse av innflytelse over bispedømmerådet enn medlemmene i bispedømmene med kombinasjonsordning. Det er imidlertid ikke tilfellet. Det er ingen systematiske, signifikante forskjeller mellom bispedømmene med rent direkte valg og bispedømmene med kombinasjonsordning når det gjelder menighetsrådsmedlemmenes opplevelse av innflytelse over hvordan saker behandles i bispedømmerådet. Det ser altså ut til at skeptikerne til direkte valg har rett i sin bekymring for liten innflytelse for menighetsrådene overfor bispedømmerådene og svak forankring av bispedømmerådene og dets vedtak i menighetsrådene. Men de tar etter alt å dømme feil i at dette har noe med direkte eller indirekte valg å gjøre. Det er neppe bruken av direkte valg som utfordrer eller hindrer forbindelsen mellom menighetsrådet og bispedømmerådet, eller står i veien for menighetsrådets innflytelse over bispedømmerådet. Det er derfor heller ikke grunn til å anta at innflytelsen og forbindelsen kan styrkes gjennom å reversere prosessen i retning mer bruk av direkte valg.

5.3 MENIGHETSRÅDENE OG ANDRE LOKALE INSTANSER

Menighetsrådets forhold til andre instanser dreier seg imidlertid ikke bare om innflytelse den ene eller andre veien, men også om samarbeid. I lokalmiljøet i et sokn vil det vanligvis finnes både organisasjoner – kirkelige og andre –, institusjoner, lag og foreninger som kan være potensielle samarbeidspartnere for menighetsrådet. I hvilken utstrekning oppfatter medlemmene at menighetsrådene samarbeider med slike? Ifølge medlemmene samarbeider menighetsrådene mest med lokale institusjoner som skole, helse- eller kulturinstitusjoner. 37 prosent svarer at de samarbeider ganske mye med slike (Figur 5-2). Nesten like mange sier at de samarbeider med andre kristne organisasjoner (som KFUK-KFUM, Normisjon etc.). En god del færre (25 prosent) svarer at de samarbeider med andre frivillige lokale organisasjoner og lag, som idrettslag, velforeninger, kulturforeninger og lignende.

FIGUR 5-2 SAMARBEID MENIGHETSRAÅD – LOKALE INSTANSER (PROSENT)

(N=562, 565)

Både for kristne organisasjoner og for lokale institusjoner er samarbeid mer utbredt enn ikke-samarbeid. Når det gjelder lokale organisasjoner og lag (dvs. utenom kirkelige eller kristne organisasjoner) er det derimot flest som ikke samarbeider. For alle tre områdene er det omtrent en tredjedel av medlemmene som svarer at de samarbeider i middels grad.

Dette gir et bilde av menighetsråd som er forholdsvis, men ikke voldsomt utadrettede. Det kanskje mest overraskende er at de samarbeider like mye med lokale institusjoner som med kristne organisasjoner. I betraktning av at slike institusjoner vanligvis er sekulære i betydningen uten spesiell tilknytning til et religiøst, ideologisk grunnlag, skulle en kanskje ventet at menighetsrådene var betydelig mer aktive i å samarbeide med de kristne organisasjonene. Men det er altså ikke tilfellet. Det tyder på at menighetsrådet, og dermed også menighetens virksomhet, er ganske godt integrert med lokale institusjoner. Derimot har de noe dårligere forbindelser til sivilsamfunnet på lokalt plan (lokalt organisasjonsliv). Og dette er ikke et fenomen som er begrenset til små og tette lokalsamfunn. Også i Oslo svarer en høy andel av medlemmene at menighetsrådet samarbeider mye med lokale institusjoner. Når det gjelder samarbeid med kristne organisasjoner

følger bispedømmene det mønsteret en vel kanskje ville ventet: lite samarbeid i Oslo og Hamar, mye samarbeid i Tunsberg, Agder og Telemark, Stavanger, Bjørgvin og Sør-Hålogaland.

5.4 SAMVIRKE MENIGHETSRÅD – PREST

Det er imidlertid ikke bare samarbeid med andre instanser utenfor menighetens og de kirkelige strukturene som er viktige for menighetsrådet. Samvirke mellom de valgte rådene og det ordinerte embetet, det vil si presten, er en sentral side ved Den norske kirkes ordning. Dette avspeiler seg i en dobbelt ansvarslinje, med rådslinjen og embetslinjen som utøvere av myndighet i Den norske kirke, og med en felles målsetting som bærer av kirkens oppdrag og om å dra omsorg for det kristne liv i menigheten. Spesielt som en todelt arbeidsgiverlinje blir denne delingen i en rådslinje og en embetslinje ofte kritisert, og mange tar til orde for en samordning i én arbeidsgiverlinje. Men også mer generelt kritiseres denne ordningen av og til for å være preget av uklar ansvars- og oppgavefordeling mellom råd og embete, og dermed gi grobunn for samarbeidsvansker, konflikter og mistriksel. Noen innvender også at den gir for mye makt til embete og prest på bekostning av engasjerte lek-personer, andre at den gir for mye innflytelse til valgte leke på en måte som kan gå ut over kritisk refleksjon over menighetens praksis og virksomhet. Det er derfor nærliggende å spørre medlemmene i menighetsrådene hvordan de syns dette samvirket fungerer.

TABELL 5-3 HVORDAN FUNGERER SAMVIRKET MELLOM MENIGHETSRÅD OG PREST? (PROSENT)

Samvirke mellom prestatjenesten og de valgte rådene er en viktig del av Den norske kirkes ordning. Slik du opplever det, fungerer dette samvirket mellom menighetsråd og prest godt eller dårlig i menigheten din?	Prosent
Svært godt 1	66
2	20
3	10
4	2
Svært dårlig 5	1
Vet ikke	1
Totalt	100

(N=567)

Her er vurderingen meget positiv. To tredjedeler krysser av på høyeste score for at de syns dette samvirket fungerer svært godt i deres sokn (Tabell 5-3). Dette er overraskende og svært høyt. Langs slike skalaer vil ytterpunktene typisk få noe lavere oppslutning til fordel for en mer moderat tilslutning. Her

er mønsteret omvendt; 20 prosent krysser av for nest høyeste svaralternativ. Praktisk talt ingen har krysset av for at det fungerer dårlig eller svært dårlig. Underutvalget som har krysset av for at samvirket mellom råd og prest fungerer dårlig, er så lite at det ikke mulig å lese noe ut av grunnene de oppgir til at det fungerer dårlig. Det gjør ingen forskjell om vi holder prestene i utvalget utenfor.

Nå skal en huske på at vi her har spurt menighetsrådsmedlemmene (inklusive prestemedlemmene). Dersom vi hadde spurt arbeidstakerne hvordan de opplever at ulike ansatte må forholde seg til ulike arbeidsgiverlinjer, er det godt mulig at vurderingen hadde vært langt mer kritisk. Men når det gjelder det praktiske og konkrete samarbeidet mellom råd og embete i den enkelte menighet tyder ingenting på at de valgte rådene synes at denne modellen fungerer dårlig eller at den genererer vanskelige eller uklare samarbeidsforhold. Tvert imot er det en svært positiv vurdering av hvordan en slik deling av myndighet og ansvar fungerer i praksis i menighetene.

5.5 OPPSUMMERING

Medlemmene er ikke spesielt entusiastiske når det gjelder menighetsrådets forhold til organene på de øvrige nivåene i Den norske kirke. Det som skjer på disse nivåene, og spesielt på de sentrale nivåene i kirkerådet og Kirkemøtet, opplever de ikke angår arbeidet i menighetsrådet mer enn middels. Dessuten mener 70 prosent at menighetsrådet har liten innflytelse på hvordan saker behandles i bispedømmerådet. Det er ingen forskjell i vurderingen i bispedømmer med rent direkte valg av leke bispedømmerrådsmedlemmer og i bispedømmer med kombinasjonsordning for valg av leke medlemmer. Til sammen tyder dette på at skeptikerne til økt bruk av direkte valg nok har rett i sin bekymring for dårlig kontakt og forankring mellom bispedømmeråd og menighetsråd, men tar feil i sin antakelse om at fortsatt indirekte valg kan avhjelpe problemet.

Menighetsrådene samarbeider en del med ulike organisasjoner og institusjoner, først og fremst lokalt. Ifølge medlemmene samarbeider de mest med institusjoner i lokalmiljøet, som skole, helseinstitusjoner, kulturinstitusjoner eller lignende. Dette understreker et poeng ovenfor, nemlig at menighetsrådene, og dermed også menighetene, er ganske tett vevd sammen med andre samfunnsinstitusjoner lokalt. Slik har de også en rolle innen det lokale samfunnsnivå mer generelt. Her er det etter alt å dømme heller ikke geografiske forskjeller – samarbeid med lokale institusjoner ser ut til å være like utbredt i urbaniserte områder som Oslo. Menighetsrådene

samarbeider selvsagt også med andre kristne organisasjoner, men i noe mindre grad med andre frivillige organisasjoner.

Samvirket mellom de to linjene embete og råd, som i håndboken fremheves som et grunntrekk ved Den norske kirkes ordning, anklages fra tid til annen for å skape uklare ansvarsforhold og rollefordelinger, og dermed gi grobunn for mistriivsel og konflikt. Dette samvirket får imidlertid nærmest eksepsjonelt positiv vurdering. To tredjedeler gir det høyeste score på en skala fra 1 (svært godt) til 5 (svært dårlig), ytterligere 20 prosent nest høyeste, på spørsmålet om hvordan dette samvirket fungerer i ens egen menighet.

6 OPPLÆRING OG INFORMASJON

6.1 OPPLÆRING

En vesentlig forutsetning for menighetsrådsmedlemmenes utøvelse av vervet er hvilken opplæring de får i forkant. Menighetsrådsmedlemmene skal motta tilbud om kurs for nye menighetsråd. Svarene tyder på at det stort sett også fungerer slik. 60 prosent har deltatt på slikt kurs, og ytterligere 27 prosent svarer at de har fått tilbud om slikt kurs, men ikke deltatt. Dette må anses som et godt resultat for et kurs som er for frivillige og ulønnede medarbeidere, og som de må bruke tid på i fritiden.

Det er en større andel blant medlemmer over 40 år (68 prosent) som har deltatt enn blant medlemmer under 40 år (46 prosent). De som har deltatt på kurset gir en overveiende positiv vurdering av kurset. Gjennomsnittsscoren på en skala fra 1 = svært unyttig til 5 = svært nyttig for hvordan en har opplevd kurset, er 3,9. Omtrent to tredjedeler syns at kurset var nyttig med tanke på å sette dem i stand til å utføre vervet i menighetsrådet. De eldste (over 60 år) opplever i noe større grad enn de yngre at kurset er nyttig for å utføre vervet som medlem. Derimot er det ingen forskjell i vurdering av nytte avhengig av om dette er ens første periode som medlem, eller om en har vært medlem av menighetsråd én eller flere perioder tidligere. Det er heller ingen signifikante forskjeller ut fra utdanningsnivå verken i deltakelse eller i vurderingen av kursets nytte. Alt i alt tyder både oppslutningen om og vurderingen av kurset på at det fungerer godt med tanke på å utruste nye menighetsråd til oppgaven.

6.2 INFORMASJON

En annen side ved oppfølgingen av menighetsråd og medlemmer for å sette dem i stand til å ivareta vervet, er hvordan og i hvilket omfang de mottar informasjon fra andre nivåer i Den norske kirke, og hvordan de vurderer denne informasjonen som nyttig eller ikke for arbeidet i rådet.

Mønsteret er ganske likt for medlemmenes oppfatning av hvordan de blir informert fra henholdsvis det sentrale og det regionale nivået i Den norske kirke. Den klart viktigste informasjonskanalen, slik medlemmene opplever det, er e-post m/vedlegg videresendt fra daglig leder eller annen ansatt i menigheten (Tabell 6-1). Nest viktigst er muntlig informasjon enten fra menighetsrådsleder eller fra ansatt i menigheten. Når det gjelder

informasjon fra sentralt hold er bladet Kirkeaktuelt oppgitt som viktig informasjonskanal av ca. en tredjedel.

TABELL 6-1 HVORDAN MOTTAR MEDLEMMENE INFORMASJON FRA SENTRALE OG REGIONALE NIVÅER? (PROSENT)

Informasjon fra:	Sentralt nivå	Regionalt nivå
Videresendt e-post med rundskriv, brev etc. fra dagl.leder / annen ansatt i menigheten	57	55
Muntlig informasjon fra men.rådsleder el. dagl.leder /kirkeverge/annen ansatt	42	46
Fra " Kirkeaktuelt "	31	-
Kopi av brev vedlagt møteinnkallelse el. utdelt i møtet	28	25
Internett (www.kirken.no)	24	18
Får sjelden informasjon fra det sentrale / regionale nivået	20	21
Papirutskrift av e-poster / stoff fra internett (www.kirken.no)	5	10
Besøk fra organene	-	5
Annet	1	1
Vet ikke	4	6

(N=571; flere kryss mulig)

Ca. en fjerdedel av respondentene oppgir at de får informasjon gjennom vedlagte eller utdelte kopier og fra internett.

Denne fordelingen på informasjonskanaler svarer bare delvis til hvordan medlemmene primært ønsker å motta informasjon fra de sentrale og regionale nivåene. En langt større andel (79 prosent) ønsker å motta informasjon gjennom e-post (Tabell 6-2). Og det er en vesentlig mindre andel (28 prosent) som ønsker å motta informasjon muntlig fra leder eller ansatte i menighetene. Det samme gjelder for brev eller kopi av brev. Papirutskrifter er det få som ønsker og få som får. Informasjonsspredning via andre digitale medier som facebook-grupper og lignende får nesten ingen tilslutning.

TABELL 6-2 HVORDAN ØNSKER MR-MEDLEMMENE Å MOTTA INFORMASJON FRA REGIONALT OG SENTRALT NIVÅ I DEN NORSKE KIRKE? (PROSENT)

Ønsker å motta informasjon gjennom:	Prosent
E-post	79
Muntlig informasjon fra ansatte i menigheten	28
Internett	27
Brev	10
Utskrifter av e-post / internett	7
Andre digitale medier	1
Vet ikke	3
Annet	1

(N=571; flere kryss mulig)

Her må en selvsagt ta med i betraktningen at denne undersøkelsen er gjennomført ved hjelp av e-post og web-tilgang. Medlemmer uten slik tilgang som ikke nytter e-post relativt jevnlig, har dermed i liten grad har svart, noe som kan gi et mer positivt utslag for internett-basert informasjonsspredning. I kap. 2.2 er spørsmålet om datainnsamlingsmetodens betydning for resultatene diskutert, og konklusjonen er at det er lite som tyder på at det er skjevheter i utvalget på grunn av denne metoden. En kan også se dette i sammenheng med at gruppen av medlemmer som helhet både har bedre utdanning, høyere grad av samfunnsdeltakelse og dermed kanskje også vil ha internett-bruk og -tilgang som ligger over gjennomsnittet for denne befolkningsgruppen. Alt i alt er det neppe grunn til å trekke resultatene om foretrukne informasjonskanaler i tvil ut fra datainnsamlingsmetoden.

På spørsmålet om hvordan de mottar informasjon i dag fra de sentrale og regionale nivåene er det 20 prosent som svarer at de sjelden får slik informasjon. Informasjon fra sentralt og regionalt hold er selvsagt generelt viktig med tanke på å holde menighetsrådene orientert om ulike prosesser og saksforhold på andre nivåer i Den norske kirke. Men det er viktig også i en videre forstand enn bare for å holde menighetsrådene oppdatert. En viktig forutsetning for at menighetsrådene kan fungere på vegne av grunnenheten soknet i Den norske kirkes styringsstruktur, er at det er god forbindelse mellom de ulike nivåene. Effektiv informasjonsflyt mellom de ulike nivåene bør også sees i forhold til dette hensynet til menighetsrådenes plass i Den norske kirkes totale styringsstruktur, og er antakelig én av flere forutsetninger for at menighetsrådene kan ivareta denne rollen. I lys av dette er det uheldig at såpass mange som én av fem sier at de sjelden mottar informasjon fra det regionale og sentrale nivået. Og dette gjelder ikke først og fremst varamedlemmene, som både hadde vært mer forståelig og noe

mindre problematisk, men de faste medlemmene. 22 prosent av disse svarer at de sjelden får slik informasjon, noe færre blant lederne (14 – 16 prosent) og varamedlemmene (14 – 18 prosent) (i tillegg svarer også en stor andel av prestene slik, men disse er så få i utvalget at de ikke bør behandles som eget underutvalg). At en så vidt stor andel av medlemmene oppgir at de sjelden får informasjon fra sentralt og regionalt hold i Den norske kirke, er ugunstig for menighetsrådenes utøvelse av sin funksjon innen helheten av Den norske kirkes styringsstruktur.

Den sannsynlige forklaringen på dette forholdet er antakelig at det i liten grad er direkte informasjonskanaler mellom henholdsvis kirkeråd og bispedømmeråd og -kontor, og menighetsrådene. De fleste av kanalene forutsetter én eller annen form for videreformidling av informasjon via menighetens kontor / ansatte. Selv om det sikkert nedlegges et stort arbeid på menighetskontorene for å kanalisere informasjon etc. til rådene, kan en slik "flerleddet" informasjonskjede vanskelig bli like effektiv som informasjon direkte fra avsender til mottaker eller gruppe av mottakere. Av de oppgitte svaralternativene er det strengt tatt bare internett / www.kirken.no og evt. andre hjemmesider innen Den norske kirke som gir medlemmene direkte tilgang til informasjon.

Over halvparten av medlemmene synes mengden informasjon de mottar fra det regionale og sentrale nivået er passe. Nesten ingen synes de får for mye informasjon. Derimot synes ca. en fjerdedel at de får for lite informasjon fra de øvrige kirkelige nivåene. Blant dem som svarte at de sjelden mottar informasjon er denne andelen spesielt høy, mellom 50 og 60 prosent. Når ca. en femtedel av medlemmene svarer at de sjelden mottar informasjon fra kirkeråd eller bispedømmeråd / -kontor så kan det altså ikke forklares med at de er uinteresserte og uoppmerksomme. Det er ikke bare det at de synes de sjelden får informasjon fra disse nivåene, de etterspør i betydelig grad også mer informasjon.

Medlemmene er ikke bare bedt om å vurdere omfanget, men også nytten av informasjonen for arbeidet i menighetsrådet. Vurderingen er middels, bokstavelig talt. Gjennomsnittsscoren på en skala fra 1 (=svært unyttig) til 5 (=svært nyttig) er 3,2. 29 prosent mener informasjonen er nyttig, 20 prosent at den ikke er nyttig, resten at den er middels nyttig. Selv om dette ikke er direkte dårlig, bør vel ambisjonene for informasjonsvirksomheten ut til de lokale rådene likevel være høyere?

Det er ingen tydelige forskjeller i vurderingen av nytten av informasjonen mellom dem som er nye i menighetsrådene, og dem som har vært med én eller flere perioder tidligere. Det er også små forskjeller mellom de ulike aldersgruppene. Heller ikke er det noen forskjeller avhengig av

soknestørrelse, som samtidig også indirekte betyr at det ikke er forskjeller avhengig av sentralitet.

Bladet "Kirkeaktuelt" utgis fire ganger årlig av Kirkerådets avd. for kommunikasjon og informasjon, og retter seg blant annet til medlemmer av menighetsrådene, i tillegg til fellesråd og ansatte i Den norske kirke. Medlemmene leser det imidlertid bare i begrenset grad. 39 prosent leser det aldri eller nesten aldri, og 41 prosent leser det av og til (Tabell 6-3). Kun 18 prosent svarer at de leser det hver gang eller nesten hver gang det kommer ut. Særlig er oppslutningen dårlig blant de yngre medlemmene og blant medlemmene som ble valgt inn første gang i 2009. 55 prosent både av medlemmene under 40 år, og av dem som ble valgt inn første gang i 2009 leser det aldri eller nesten aldri.

TABELL 6-3 "KIRKEAKTUELT" – LESERSKARE BLANT MR-MEDLEMMER. ALLE, ≤ 40 ÅR, FØRSTE MR-PERIODE (PROSENT)

	Alle	≤ 40 år	Første MR- periode
Hver gang / nesten hver gang	18	6	11
Av og til	41	37	31
Aldri / nesten aldri	39	55	55
Antall	567	85	279

En mulig forklaring kan selvsagt være at for et blad som kommer ut fire ganger i året tar det litt tid å etablere seg blant nye medlemmer, mens det er mer innarbeidet blant dem som allerede har sittet i menighetsrådet en stund. I betraktning av at det er valg på nye menighetsråd til høsten igjen kan jo dette i så fall tyde på at en går i møte en mer krevende situasjon når det gjelder leserskare. Og dersom denne sammenhengen mellom lengde i råd og lesning ikke har med erfaring i menighetsrådet å gjøre, men snarere med endringer i praksis og mønstre for informasjonsinnhenting, peker det også i retning av at en uten en eller annen form for endring i publikasjon, profil, spredning eller lignende ikke kan regne med å nå bredt ut til menighetsrådsmedlemmene. At det i liten grad leses blant yngre medlemmer lover vel heller ikke så godt for fremtidig leseroppslutning.

Leseroppslutningen om "Kirkeaktuelt" ser imidlertid også ut til å henge sammen med i hvilken grad en er opptatt av det som skjer i Den norske kirke sentralt, og mener at det som skjer på de sentrale og regionale nivåene i Den norske kirke angår menighetsrådet. Det er noe færre (29 prosent) som ikke leser det blant dem som er opptatt av hva som skjer i Den norske kirke

sentralt, og flere (70 prosent) som ikke leser det blant dem som ikke er opptatt av hva som skjer i Den norske kirke sentralt. Bladet er altså tilsynelatende noe mer populært blant dem av menighetsrådsmedlemmene som er opptatt av hva som skjer i Den norske kirke sentralt.

6.3 INFORMASJON OG VALG

Valg til menighetsråd aktualiserer også spørsmålet om menighetsrådenes og medlemmenes eget informasjonsansvar overfor kirkemedlemmer og velgere. Evalueringen av kirkevalget 2009 kritiserte presentasjonen av kandidater til valgene, og pekte på at informasjonen om kandidatene gjorde det vanskelig for velgerne å gjøre seg opp en mening og vite hvem de stemte på. Dette var først og fremst et problem i forbindelse med valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet, men også i forbindelse med valg til menighetsrådene ble det stilt spørsmål ved informasjon om kandidatene. Selv om det ble understreket at det verken er rimelig eller hensiktsmessig å kreve samme type informasjon om kandidater til menighetsråd som til bispedømmeråd og Kirkemøtet, ble det pekt på at det bør informeres om kandidatene til menighetsråd på en måte som svarer til den typen organ som menighetsrådet er. Denne undersøkelsen retter seg mot de medlemmene som ble valgt inn ved siste valg, og vi har spurt dem både om hva de gjorde for å informere om seg selv ved valget, og hvordan de syns kandidater til menighetsrådsvalg bør informere om seg selv.

TABELL 6-4 HVA GJORDE MEDLEMMENE FOR Å INFORMERE OM SEG SELV VED MENIGHETSRÅDSVALGET 2009? (PROSENT)

I forbindelse med menighetsrådsvalget 2009, hva gjorde du for å informere velgerne om deg selv?	Prosent
Jeg gjorde ingenting spesielt	51
Jeg skrev en presentasjon av meg selv til menighetsbladet	29
Jeg ble intervjuet i menighetsbladet	13
Jeg presenterte meg selv på en gudstjeneste	8
Jeg ble intervjuet i lokalavisen / lokalradio	3
Jeg presenterte meg selv på et møte i menigheten	2
Annet	9
Vet ikke	0

(N=535, flere kryss mulig)

Over halvparten av medlemmene gjorde ingenting for å informere velgerne om seg selv ved valget. Det kan jo bety at velgerne allerede visste godt hvem de var, og derfor ikke opplevde at de behøvde ytterligere informasjon for å stemme på dem. Eller det kan bety at velgerne stemte på dem uten å ane hvem de er, hva de står for eller hva de vil arbeide for, eventuelt fordi de

ikke hadde noe å velge mellom. Med tanke på at to tredjedeler av medlemmene oppgir at de har bodd i samme kommune eller bydel mer enn 20 år (se Tabell 3-9), og ytterligere 20 prosent at de har bodd samme sted mer enn 10 år, skal en ikke se bort fra at det faktisk er en ganske stor andel av velgerne som "vet hvem de er". Men å vite hvem en kandidat er, er ikke uten videre det samme som å vite noe om hvilken kompetanse og erfaring vedkommende bringer med seg, eller hvilke områder vedkommende vil prioritere. For en demokratireform som blant annet skal bedre reelle valgmuligheter for velgerne er det ikke særlig heldig at mer enn halvparten av kandidatene til ett av valgene ikke gjør noe for å informere velgerne om seg selv.

29 prosent av dem som ble valgt hadde skrevet en presentasjon av seg selv til menighetsbladet, mens 13 prosent ble intervjuet i menighetsbladet. 8 prosent presenterte seg på en gudstjeneste, noe som vel er overraskende lavt. Fra evalueringen av kirkevalget 2009 vet vi at menighetsbladet som informasjonskanal om kandidatene først og fremst når de som hadde stemt tidligere, altså dem som allerede var noe engasjert i menighet og menighetsrådsvalg. Derimot ble det i liten grad opplevd som en viktig kanal av dem som ikke hadde stemt tidligere ved menighetsrådsvalg (Segaard 2010: 231). Alt i alt bekreftes inntrykket fra evalueringen av begrenset informasjon om kandidatene. I den grad det informeres, velges kanaler som først og fremst retter seg mot kirkemedlemmer som er godt kjent med og involvert i menigheten og dens virksomhet.

Men hva er det rimelig å forvente at kandidatene informerer om seg selv? Selv om dette neppe bør avgjøres av medlemmene eller kandidatene selv, er det selvsagt relevant å vite hva medlemmer som selv har vært gjennom valg tenker om hvordan kandidater til menighetsrådsvalg bør presentere seg selv.

I undersøkelsen har vi bedt medlemmene si hva de mener kandidater til menighetsrådet bør gjøre når det gjelder å informere om seg selv ved valget. Det er viktig å legge merke til at vi ber dem si hva de mener er viktigst, ikke hva de overhodet er positive til, og at vi derfor bare har gitt mulighet for én avkrysning. Hensikten er å få et bilde av hva medlemmene prioriterer høyest, ikke bare hva de generelt er enige i som en god idé.

TABELL 6-5 HVORDAN MENER MEDLEMMENE AT KANDIDATER TIL MR-VALG BØR PRESENTERE SEG SELV? (PROSENT)

Hva syns du er viktigst at kandidater som stiller til valg til menighetsrådet gjør når det gjelder å informere om seg selv? (kan sette ett kryss)	Prosent
At kandidatene sier tydelig fra om hvilke saker og arbeidsområder de vil prioritere i menigheten	35
Jeg syns ikke det er nødvendig at de gjør noe spesielt – de fleste som stemmer ved mr-valget vet hvem kandidatene er	26
At kandidatene sier noe om hvem de er og hva slags erfaringer de har, f. eks. fra yrke, frivillig arbeid, andre verv eller andre personlige erfaringer	25
At kandidatene sier tydelig fra om hva de står for i viktige kirkelige saker	11
Vet ikke	2
Totalt	99

(N=569)

Den største gruppen, godt over en tredjedel, mener at det er viktigst at kandidatene sier tydelig fra om hvilke saker og arbeidsområder de vil prioritere i menigheten. Noe færre mener det viktigste er at kandidatene sier noe om hvem de er, med tanke på bakgrunn fra arbeidsliv eller frivillig virksomhet, eller personlige erfaringer. Relativt få mener at det er viktigst at kandidatene sier tydelig hvor de står i viktige kirkelige saker. Denne prioriteringen kan forstås ut fra hvilke forventninger og krav medlemmene syns det er rimelig å stille til kandidater ut fra hvilke oppgaver et menighetsråd har og hva slags organ det er. Mens det er rimelig og viktig at kandidater sier noe om hva de vil arbeide for i menighetsrådet, eller sier noe om hvilken erfaring og kompetanse de har for vervet, er det få som mener det er viktig at de skal si noe om hva de mener i viktige kirkelige saker. Det kan tyde på at de ikke oppfatter kirkelige saker av mer nasjonalt omfang som viktige for de lokale rådene, eller syns at det er for mye forlangt av kandidater at de skal redegjøre for sitt standpunkt i slike spørsmål. Dette bør selvsagt også sees i lys av at medlemmene gjennomgående er mindre interessert i det som skjer i Den norske kirke sentralt enn i det som skjer i den lokale menighet. Noen har kanskje også rekrutteringsproblematikken i bakhodet. Jo mer det forventes av kandidater at de skal være villige til å stå frem offentlig med sitt syn på kompliserte saksforhold, jo vanskeligere vil en allerede krevende nominasjonsprosess bli. Det er antakelig gode grunner for en slik prioritering av relevant erfaring for vervet og prioriterte saksområder for menigheten, som det som kandidater først og fremst bør si noe om. Likevel kan en spørre om dette samtidig inngår i et større mønster der menighetsrådene sees på som organer som utelukkende har lokal drift og virksomhet til oppgave. En bør overveie hva et slikt mønster, som også

underbygges gjennom flere andre resultater i denne rapporten, i så fall betyr for integrering av og kontakt mellom råd på ulike nivåer i Den norske kirkes totale styringsstruktur.

At en fjerdedel av medlemmene ikke synes det er nødvendig at kandidater gjør noe for å informere om seg selv kan umulig være tilfredsstillende.

6.4 OPPSUMMERING

Alt tyder på at innføringskurs for nye menighetsråd fungerer godt. En stor andel deltar, også blant dem som allerede har sittet i menighetsråd tidligere, og de bedømmer det generelt som nyttig for arbeidet i menighetsrådet. Informasjonen de får underveis fra regionalt og sentralt hold får derimot mer vekslende vurderinger.

Når det gjelder nytten av informasjonen med tanke på arbeidet i menighetsrådet blir denne vurdert som middels. Når det gjelder mengde informasjon synes over halvparten at den er passe, en fjerdedel at det er for lite, enten det dreier seg om informasjon fra det regionale nivået eller fra det sentrale nivået. Når det gjelder informasjonskanal, ønsker medlemmene i langt større grad enn i dag å få informasjon via e-post, og i mye mindre grad enn i dag å få den som muntlig informasjon gjennom leder eller ansatte. Bladet "Kirkeaktuelt", utgitt av Kirkerådet og særlig myntet blant annet på menighetsrådsmedlemmer, sliter nok litt i motbakke. 4 av 10 leser det aldri eller nesten aldri, like mange leser det "av og til". Særlig leses det lite av yngre og av nye medlemmer: over halvparten av disse leser det aldri, og ytterligere en tredjedel av og til. Hvorvidt bladet leses ser imidlertid også ut til å ha litt å gjøre med i hvilken grad en er opptatt av hva som skjer i Den norske kirke sentralt. Blant dem som er opptatt av Den norske kirke sentralt er bladet mer populært enn blant dem som ikke er så opptatt av hva som skjer i Den norske kirke ut over lokalplanet.

Informasjon dreier seg også om menighetsrådets og medlemmenes virksomhet for å informere om seg og sitt, for eksempel i forbindelse med valg. Fra menighetsrådsvalget i 2009 rapporterer over halvparten av medlemmene at de for å informere velgerne om seg selv gjorde: – ingenting! I underkant av en tredjedel skrev en presentasjon av seg selv til menighetsbladet, enkelte andre tiltak fikk mindre oppslutning. En tredjedel av medlemmene synes det er viktigst at kandidater sier noe om hvilke områder de vil prioritere i menighetens arbeid; en fjerdedel synes det er viktigst at de sier litt om hva slags erfaringer og bakgrunn de har som grunnlag for vervet. Like mange synes imidlertid ikke det er nødvendig at kandidatene gjør noen ting – de som stemmer vet uansett hvem de er.

Spesielt innen rammen av en demokratireform som har som én av målsettingene å involvere bredere grupper av kirkemedlemmene i valget, kan en slik informasjonspraksis være mindre heldig.

7 MEDLEMMENES OVERORDNEDE VURDERING

7.1 HELHETSOPPLEVELSE AV VERVET

Hvordan opplever medlemmene vervet sitt, alt i alt? I hvilken grad syns de det er tilfredsstillende å sitte i menighetsrådet? Opplever de at de har innflytelse på saker de syns er viktige i kirken? Trives de med vervet, overordnet sett, og kunne de eventuelt tenke seg å stille til valg igjen ved en senere anledning? I disse spørsmålene er det viktig å være klar over at det først og fremst er medlemmenes egen, subjektive vurdering vi er ute etter og som vi får svar på. Medlemmer vil selvsagt legge vekt på ulike forhold når de skal vurdere om de syns vervet er tilfredsstillende eller hvorvidt de trives, og det er deres egen vurdering, ut fra de faktorene de syns er viktige, vi undersøker her. Hovedinntrykket er at medlemmene opplever vervet og arbeidet svært positivt, men at denne positive vurderingen ikke uten videre avspeiler seg i vilje til å stille opp igjen senere.

En fjerdedel av medlemmene opplever vervet som mer tilfredsstillende enn de hadde forventet, mens 60 prosent opplever det omtrent så tilfredsstillende som de hadde forventet (Tabell 7-1). Bare 15 prosent opplever det som mindre tilfredsstillende enn forventet. Gruppen som opplever vervet mindre tilfredsstillende enn forventet er ikke stor, så det er ikke lett å se sammenhenger med andre variabler. Men det kan være grunn til å legge merke til at blant dem som syns vervet er mindre tilfredsstillende enn de hadde ventet, så er medlemmer som er i sin første periode sterkt overrepresentert. Det *kan* selvsagt tyde på at de i større grad har hatt litt andre forventninger enn dem som kunne innfris. Denne gruppen ser imidlertid ikke ut til å være overrepresentert innen andre "mistrivelsesvariabler", så det er ikke grunnlag for å si at nye medlemmer generelt er mer misfornøyd med vervet og hvordan det fungerer enn medlemmer med tidligere erfaring.

TABELL 7-1 HVOR TILFREDSSTILLENDEN OPPLEVER MEDLEMMENE AT VERVET, SAMMENLIGNET MED HVA DE HADDE FORVENTET? (PROSENT)

Opplever du arbeidet i menighetsrådet som tilfredsstillende eller ikke tilfredsstillende, sett i forhold til hva du hadde forventet på forhånd?	Prosent
Arbeidet og oppgavene er faktisk MER tilfredsstillende enn jeg hadde forventet	25
Arbeidet og oppgavene er omtrent så tilfredsstillende som jeg hadde forventet	60
Arbeidet og oppgavene er MINDRE tilfredsstillende enn jeg hadde forventet	15
Vet ikke	1
Totalt	101

(N=568)

Alt i alt må denne vurderingen av hvor tilfredsstillende en opplever vervet, sammenlignet med forventningene en hadde i utgangspunktet, være et godt resultat. Det peker nok både tilbake på at rådene slik medlemmene opplever det, fungerer ganske godt. Men antakelig reflekterer det også medlemmenes velvillige innstilling til arbeidet.

Det blir av og til hevdet at menighetsrådene har liten innflytelse over viktige spørsmål, og at dette også er en medvirkende årsak både til lav valgdeltakelse (i alle fall før 2009) og til at det er vanskelig å få personer til å stille til valg. Menighetsrådsmedlemmene deler ikke uten videre selv den opplevelsen, i alle fall ikke med tanke på innflytelse på spørsmål de selv oppfatter som viktige i kirken. Til sammen 55 prosent mener rådene har innflytelse på spørsmål de syns er viktige i kirken, mens 28 prosent svarer midt på treet i spørsmålet om de syns rådene har innflytelse i stor eller i liten grad (Tabell 7-2). Det er bare 15 prosent som mener at rådene i liten grad har innflytelse på viktige spørsmål. En kan spørre om hvordan dette henger sammen med at 70 prosent av medlemmene samtidig mener at rådet har liten innflytelse på saker i bispedømmerrådet (jfr. Tabell 5-2). En mulig forklaring er selvsagt at de viktige spørsmålene som medlemmene i stor grad opplever at rådet *har* innflytelse på, ikke så mye er knyttet til de øvrige nivåene i Den norske kirke, men dreier seg om den lokale virksomheten. Det kan med andre ord si like mye om hvilke spørsmål medlemmene opplever som viktige. Selv om dette ikke gir noe objektivt bilde av rådenes faktiske innflytelse, er det vanskelig å ta medlemmene og deres opplevelse av arbeidet i rådet til inntekt for en generell manglende innflytelse for menighetsrådene.

TABELL 7-2 MEDLEMMENES OPPLEVELSE AV MENIGHETSRÅDETS INNFLYTELSE (PROSENT)

Alt i alt, opplever du at menighetsrådet har innflytelse på spørsmål du syns er viktige i kirken (1=Ja, i stor grad; 5=Nei, ikke i det hele tatt)	Prosent
Ja, i stor grad 1.	20
2.	35
3.	28
4.	13
Nei, ikke i det hele tatt 5.	2
vet ikke 6.	3
Total	101

(N=568)

Vi har også spurt medlemmene hvor godt eller dårlig de trives med vervet alt i alt. Igjen vil dette nødvendigvis være en helt subjektiv vurdering. For ulike medlemmer vil ulike forhold være viktige for hvorvidt de trives eller mistrives. For noen vil det kanskje være opplevelsen av å få utrettet noe, for andre å være med på å bidra til et lokalmiljø, for atter andre opplevelsen av et sosialt eller åndelig fellesskap. Poenget er ikke å gi inntrykk av en objektiv side ved hvordan rådene fungerer, men å si noe om medlemmene og deres opplevelse. Og denne opplevelsen ser faktisk ut til å være svært god. På en skala fra 1 (=trives svært dårlig) til 5 (=trives svært godt) er gjennomsnittsscoren på 4. Til sammen 70 prosent krysser av for at de trives (Tabell 7-3). Dette er et godt resultat som viser at medlemmene alt i alt har en svært positiv opplevelse av det å være menighetsrådsmedlem.

TABELL 7-3 TRIVSEL MED VERVET (PROSENT)

Alt i alt, hvordan trives du med å være medlem i menighetsrådet?	Prosent
Trives svært dårlig 1	2
2	6
Middels 3	22
4	34
Trives svært godt 5	37
Vet ikke	0
Totalt	101

(N=569)

Vi har ikke spurt nærmere om hva som gjør at de trives, men derimot spurt dem som krysset av for de to nederste verdiene (trives dårlig / svært dårlig) hva grunnen er til at de trives dårlig med vervet. Nå dreier dette seg om så få (44) at det er vanskelig å lese så mye ut av det, men den største andelen (47 prosent, dvs. 21 personer) oppgir at de syns rådet bruker for mye tid på saker de opplever som mindre viktige, og den nest største andelen (36 prosent – 16 personer) svarer at de syns møtene tar for lang tid

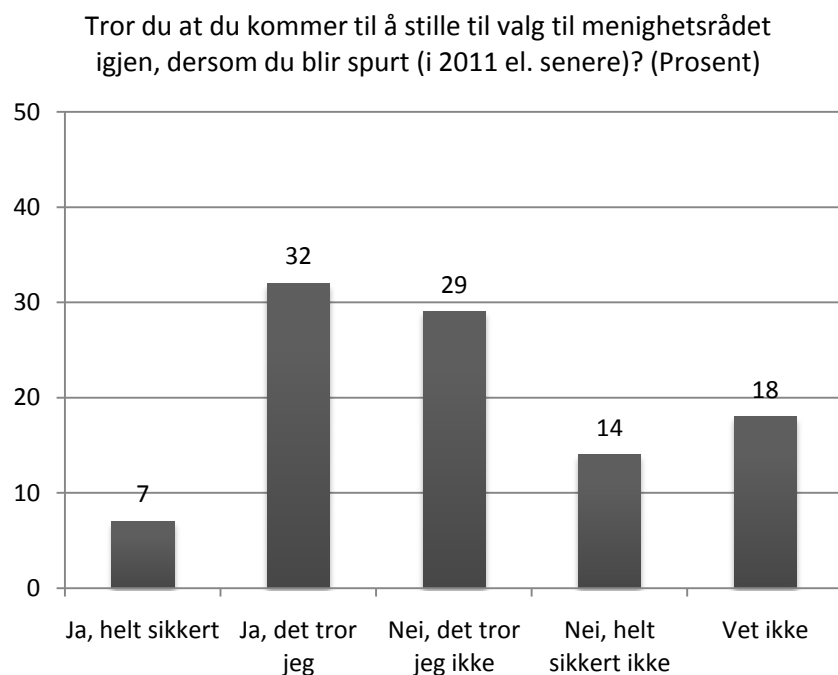
sammenlignet med hva de får utrettet. Begge deler har altså med rådets og møtenes tidsbruk å gjøre. Få oppgir liten innflytelse, uvant møtekultur, dårlig samarbeidsklima eller at det tar for mye tid fra andre ting som grunn til mistrivsel.

7.2 GJENVALG?

Medlemmenes i grunnen svært positive vurdering av vervet og arbeidet i menighetsrådet avspeiler seg imidlertid ikke uten videre i vilje til å stille til valg igjen senere. Omtrent halvparten kan tenke seg å stille til valg senere, mens halvparten ikke tror de kommer til å stille opp senere (Figur 7-1). Det er en ganske stor "vet ikke"-gruppe som åpenbart er usikker.

Andelen som ikke kommer til å stille opp igjen senere er selvsagt klart størst blant dem som ikke opplever vervet som tilfredsstillende, som ikke trives, og/eller som ikke syns at rådet har innflytelse på spørsmål de opplever som viktige. Men det er langt flere som ikke vil stille til valg igjen, så manglende opplevelse av trivsel, innflytelse eller tilfredsstillelse i vervet er altså bare en delvis forklaring. Mest sannsynlig påvirker også utenforliggende årsaker hvorvidt en tror en vil stille opp igjen senere eller ikke, for eksempel om en har tid til rådighet. Med tanke på rekrutteringsarbeidet foran neste valg kan vi forsøke å si noe mer om hvilken type medlemmer som er mer tilbøyelige til å ville stille opp igjen.

FIGUR 7-1 VILJE TIL GJENVALG (PROSENT)

(N=532)

Kvinner og menn er like tilbøyelige til å ville stille opp igjen. Det ser heller ikke ut til å gjøre noen forskjell for villigheten til senere gjenvalg om en er i sin første periode nå, eller har vært med tidligere perioder. I den grad en greide å få rekruttert en litt bredere sammensatt kandidat- og medlemsgruppe ved valget i 2009 er det altså ingenting som tyder på at disse i større grad er tilbøyelige til å ville trekke seg ut igjen.

Derimot er det forskjeller mellom aldersgruppene. Det er færre i gruppen over 60 år (34 prosent) enn i de andre gruppene som tror de vil stille opp igjen. Blant dem mellom 40 og 60 kan ca. 40 prosent tenke seg å stille opp til senere valg, og blant dem under 40 er halvparten villig til å bli med i menighetsrådet i en ny periode. Med tanke på hvor vanskelig det var ved valget i 2009 å få tilstrekkelig representasjon av gruppen under 30 år er det jo gledelig at det er i gruppen under 40 år at flest er villig til gjenvalg. Her skal en likevel ta med i betraktningen at dette er den klart minste gruppen, også blant menighetsrådsmedlemmene som helhet.

7.3 OPPSUMMERING

Oppsummerende gir menighetsrådsmedlemmene en svært god vurdering av det å sitte i menighetsråd. De opplever det enten omtrent så tilfredsstillende som de hadde forventet, eller mer tilfredsstillende. De opplever at de har innflytelse over spørsmål de selv synes er viktige, hvilket tydeligvis ikke er det samme som å ha innflytelse overfor andre organer i Den norske kirke. Alt i alt gir de uttrykk for høy grad av trivsel med dette vervet, hva enn deres vurdering av trivsel hviler på. Men disse svært positive overordnede vurderingene av vervet avspeiler seg ikke direkte i vilje til å stille opp senere. Det er omtrent like mange som kunne tenke seg å stille opp senere og som ikke kunne tenke seg det. Mistrivsel, manglende innflytelse eller at vervet ikke er tilfredsstillende forklarer med andre ord bare delvis at medlemmer ikke vil stille til valg igjen. De som er villige til å stille opp til nye runder i rådet er i større grad yngre enn eldre medlemmer, mens det ikke gjør noen forskjell om en har vært med tidligere eller ble valgt første gang i 2009.

8 REFERANSER

Botvar, Pål Ketil og Ulla Schmidt (red.) 2010. *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. Oslo: Universitetsforlaget.

Håndbok for menighetsråd og kirkelig fellesråd 2009–2011. Oslo: Kirkerådet og KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon. <http://kirken.no/haandbok/haandbok.html> [15.1.2011]

Lov om Den norske kirke. 7. juni 1996.

Segaard, Signe B. 2010. Delrapport 4. Velgeratferd og valgdeltagelse. I: Schmidt og Mogstad. *Når alle stemmer teller... Evaluering av demokratireformen i Den norske kirke: Kirkevalget 2009*. Oslo: Stiftelsen Kirkeforskning KIFO og Det teologiske Menighetsfakultet. 223–262.

Schmidt, Ulla og Sverre D. Mogstad 2010. *Når alle stemmer teller... Evaluering av demokratireformen i Den norske kirke: Kirkevalget 2009*. Oslo: Stiftelsen Kirkeforskning KIFO og Det teologiske Menighetsfakultet.

Statistisk Sentralbyrå 2010. *Statistisk Årbok*. Oslo: Akademika.

Wollebæk, Dag, Per Selle og Håkon Lorentzen 2000. *Frivillig innsats. Sosial integrasjon, demokrati og økonomi*. Bergen: Fagbokforlaget.